

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

VERHANDELING

OVER HET

KRIJGSWEZEN DER VOORNAAMSTE EUROPESCHE MOGENDHEDEN.

IV.

DE AARD, ZAMENSTELLING EN BIJZONDERHEDEN VAN HET OOSTENRIJKSCHE KRIJGSWEZEN.

(Vervolg van N°. 6 en slot.)

Bij iedere brigade zware kavallerie is een regiment ligte kavallerie ingedeeld. De eene helft daarvan wordt tot voorhoede — de andere helft tot achterhoede en zijflank-dekking der brigade gebruikt. Deze detachementen zijn bestemd om het gevecht in te te leiden, den vijand bezig te houden, zijne flanken te bedreigen, enz. Daarenboven worden zij insgelijks gebezigd tot versterking der reserve, tot uitbreiding van het front van aanval, en het verlengen van de evenwijdige liniën bij de échiquier- en échelons-opstelling.

Eene divisie kavallerie is gewoonlijk uit 4 regimenten zware kavallerie, elk van 6 eskadrons, en uit 2 regimenten ligte kavallerie, elk uit 8 eskadrons zamengesteld, welke twee brigaden zware en eene brigade ligte kavallerie vormen. De gevechtsformatiën van zulke divisieën zijn de volgende:

1. Bij den aanval van twee brigaden zware kavallerie neven elkander, worden twee brigade-manoeuvrer-kolonnen vereenigd.

2. Bij den aanval van twee brigaden zware kavallerie achter elkander, worden de manoeuvrer-kolonnen achter elkander opgesteld. Bij den aanval wordt de voorste kolonne ontwikkeld, terwijl de tweede als reserve dient.

3. De aanval van twee brigaden zware kavallerie in massa, heeft plaats in eene dubbele kolonne, welke, op pelotons-afstand, gesloten is. De reserve bevindt zich regts of links, zijwaards achter den staart der kolonne, in geopende kolonne met halve eskadrons; de stukken zijn achter de laatste afdeeling. De opmarsch geschiedt door depløijement, links en regts op de

voorste afdeeling; de reserve der eerste brigade stelt zich daarbij in halve eskadrons-kolonne achter den regter, — die der tweede evenzoo achter den linker vleugel harer regimenten. De stukken staan achter de beide vleugels.

4. De échelons-stelling heeft in liniën en kolonnen plaats. De échelons bestaan uit regiments-divisiën; de stukken plaatsen zich achter de eerste en laatste échelons-linie.

5. De échiquier-stelling is uit divisie-fronten gevormd. Bij eenen vijandelijken aanval, worden de achterwaarts staande in kolonne geformeerd. Bij de échiquier-kolonnen zijn alle de divisieën der 1ste brigade links, die der 2de regts in kolonne. De stukken bevinden zich achter den staart der beide vleugel-kolonnen van de eerste Linie.

De brigade ligte kavallerie, wordt bij de divisie op dezelfde wijze aangewend, als voor het regiment, bij eene brigade ingedeeld, is opgegeven.

Een reserve-korps kavallerie, bestaat uit 12 tot hoogstens 18 regimenten. Het formeert zich onder de bescherming der ligte kavallerie. De stukken zijn op de vleugels, of worden op doelmatige punten, onder bedekking der ligte kavallerie, geconcentreerd.

Ten opzichte van de aanvallen der kavallerie, zijn de volgende vormen aangenomen:

1°. De aanval in linie wordt bij voorkeur gebruikt tot het winnen der flanken en tot de schuinsche slagorde.

2°. De aanval in échelons met liniën of kolonnen, heeft in het bijzonder tegen infanterie plaats. Tegen liniën van carré's of slagliniën, gebruikt men de geéchelonnerde regiments- of brigade-manoeuvrer-kolonne, in verbinding met artillerie-vuur.

3°. De aanval in kolonne wordt als de krachtigste en verassendste beschouwd. Hij wordt met het regiment in de manoeuvrer-kolonne, of met divisie-kolonnen, op halve eskadrons-breedte, waarbij de divisie-kolonnen altijd vereenigd aanvallen, uitgevoerd. Op 150 schreden van den vijand, begint de galop, en op 50—60 schreden de charge der eerste afdeeling, terwijl de overige afdeelingen in galop blijven. De kolonnen die meer achterwaarts zijn, blijven draven; na den opmarsch wordt de

galop gekommandeerd; de reserven bevinden zich achter- en zijwaarts van de aanvals-kolonnen. Bij den aanval met de brigade of met de divisie, hebben de kolonnen de breedte van 2 eskadrons.

4. De wig-aanval dient om op een punt door te breken; bij de uitvoering doet het hoofd den aanval; de overige afdeelingen volgen in draf, — de reserve blijft in den stap.

5. De zwerm-aanval bezigt men tegen batterijen. De divisien formeren zich hierbij in kolonne, met halve eskadrons-breedte. Het hoofd spreidt zich uit, terwijl de geslotene afdeelingen, door veranderingen van directien, de schootslinien ontwijken. Deze beweging geschiedt tot op 200 schreden in draf, vervolgens in galop, doch niet in rechte lijn. De reserve, en oblique geformeerd, valt de artillerie-bedeeking aan. Voor den aanval van eene batterij rekent men een regiment of 6 eskadrons noodig te hebben.

Dit overzicht zal — zoo wij vertrouwen — voldoende zijn, om de taktische bijzonderheden van het Oostenrijksche leger te doen kennen. De marsch-regelingen en de voorposten-dienst worden er zeer stelselmatig en stipt uitgevoerd, terwijl eene, in aard strenge, doch door de gewoonte min drukkende krijgstucht, wordt in acht genomen. Overigens valt er in dit gedeelte niets bijzonders op te merken, aangezien hierbij de algemeene beginselen der krijgsvoe-ring gevolgd worden, en wel zoodanig als deze bij de Duitsche legers algemeen in gebruik zijn.

TRACTEMENTEN EN RATIENS.

Het tractement van eenen veldmaarschalk bedraagt jaarlijks (nach dem 20 fl. Fusse) . . . . . 12,000 fl.
 Van eenen veldtuigmeester of generaal der kaval-
 lerie. . . . . 8,000 „
 Van een luitenant-veldmaarschalk. . . . . 6,000 „
 Generaal-majoor. . . . . 4,000 „

RANGEN.	IN TIJD VAN VREDE MAANDELIJKS:			IN TIJD VAN OORL. MAANDELIJKS:
	In de Duitsche en Italiaansche Gewesten. fl.	In de Hongarijsche Gewesten. fl.	In Gallicien. fl.	
INFANTERIE				
De Kolonel.	140	138	145	154
Luitenant-Kolonel.	110	102	107	113
Majoor	70	73	77	81
Kapitein.	71	63	69	74
Kapitein-Luitenant.	39	36	38	40
1ste Luitenant.	26	23	26	27
2de Luitenant.	22	21	22	23
KAVALLERIE.				
De Kolonel.	129	118	125	170
Luitenant-Kolonel	93	85	90	129
Majoor.	68	69	65	104
Eskadrons-Chef.	60	54	58	84
2de Ritmeester.	37	35	37	53
1ste Luitenant.	25	25	25	37
2de Luitenant.	20	20	20	31
Regiments-Kwartiermeester.	20	20	20	29
----- Kapelaan.	13	12	13	31
----- Directeur.	27	27	27	36
----- Arts.	17	17	17	26

De officieren van den kapitein-luitenant en zoo afwaarts, genieten daarenboven jaarlijks 6 vademen hout, terwijl alle officieren vrij kwartier en een bediende ter hunner beschikking hebben; — de laatste wordt als soldaat uitgerust, bezoldigd en verpleegd. In sommige gewesten zijn de officieren in het genot van toelagen in geld (*Theuerungszulagen*.)

De officieren der artillerie en andere speciale korpsen, worden beter betaald.

De officieren der kavallerie genieten de navolgende rations brood en fourage (per dag.)

	Rations in tyd van vrede.		In Oorlogstyd.	
	Brood.	Fourage.	Brood.	Fourage.
De Kolonel.	8	12	9	12
„ Luit'-kolonel.	6	8	6	10
„ Majoor.	6	6	6	10
„ Ritmeester.	4	5	4	6
„ Ritmeester 2 ^{de} kl.	4	4	4	5
„ Eerste luitenant.	2	3	2	3
„ Tweede „	2	3	2	3
„ Kwartiermeester.	2	2	2	3
„ Kapellaan.	2	2	2	3
„ Auditeur.	2	2	2	3
„ Arts.	2	2	2	3

Bij de infanterie en artillerie:

De Kolonel.	5	9	10
„ Luit'-kolonel.	4	6	8
„ Majoor.	3	6	8
Elk Adjudant.	1	2	2
De Regiments-kapellaan.	2	3	
„ „ auditeur.	2	3	
„ „ administrat'.	2	3	
„ „ arts.	2	3	
„ „ fourier.	1	1	
„ „ Provoost.	2	3	

Verder de kapitein en kapitein-lui-

tenant.	3	2
„ Eerste luitenant.	2	2
„ Tweede „	2	2

RIDDER-ORDEN EN ONDERSCHIEDINGS-TEEKENEN.

1°. De eerste en oudste hof-ridder-orde is die van het Gulden Vlies, in 1430 ingesteld, (civiel en militair.)

2°. De Militaire Maria-Theresia-orde, in het jaar 1757, na het uitbreken des zevenjarigen oorlogs ingesteld, tot belooning van dapperheid en beleid, door daden en getuigen gestaafd. Deze, nog onbezoodelde en hoogstgeschatte ridderorde heeft 3 klas-

sen: grootkruisen, kommandeurs en ridders. De orde heeft een jaarlijks inkomen van 150,000 Weener guldens, die als volgt verdeeld worden: aan 8 grootkruisen een jaarlijks pensioen van 1500 guldens, aan 16 kommandeurs, ieder 800 guldens, aan de 100 oudste ridders 600, en aan 100 daaropvolgende ridders, ieder 400 guldens. Het ordefeest wordt alle jaren gevierd op den 15^{den} October; in vrede-tijden ten hove, en in oorlog-tijden in het groot hoofdkwartier van het leger.

3°. De Elisabeth-Theresiën-orde is in 1750 ingesteld, tot belooning van generaals en kolonels, welke de dynastie gedurende 30 jaren trouw gediend hebben. De orde is in 3 klassen verdeeld; het getal medeleden bedraagt slechts 21, waarvan 6, als ridders eerste klasse, een jaarlijksch pensioen van 1000 guldens, 8 als ridders der tweede klasse, een jaarlijksch pensioen van 800 guldens en 7 als als ridders der derde klasse, een jaarlijksch pensioen van 500 guldens trekken.

4°. De koninklijke Hongaarsche Stephans-orde, in 1765 ingesteld, tot belooning van militaire en burgerlijke verdiensten. Zij is in drie klassen verdeeld: grootkruisen, kommandeurs en ridders.

5°. De Leopolds-orde, in het jaar 1808 ingesteld ter belooning van uitstekende burger- en militaire verdiensten; zij heeft drie klassen: grootkruisen, kommandeurs en ridders.

6°. De ijzere kroon-orde, door NAPOLEON in 1805 gesticht, doch door keizer FRANZ in 1816, op geheel andere statuten grond, wordt mede als belooning van militaire en burger-verdiensten uitgereikt; dezelve heeft drie klassen.

7°. Het eerekruis voor veldgeestelijken, in 1801 ingesteld, tot belooning van strenge en met gevaar verbondene pligtvervulling.

8°. De militaire dapperheids-medaille, in goud en zilver, voor onder-officieren en soldaten.

9°. Het metalen legerkruis, tot aandenken van 1813 en 1814.

PENSIOENEN.

De officieren en militaire beambten, welke voor de dienst verder ongeschikt zijn, komen in het genot van pensioen, of worden in bijzondere invalide-huizen opgenomen, om het even of zij lang of kort gediend hebben. Bij het vervullen van opengevalene burgerlijke ambten, wordt de voorkeur aan gepensioneerde officiers gegeven.

De invalide-officieren worden in twee klassen verdeeld, namelijk in heele en half-invaliden. — De eersten zijn geheel voor de dienst ongeschikt; de laatsten doen dienst bij de garnizoensbataillons. Dezelfde klassificatie heeft bij de onder-officieren en soldaten plaats.

In de monarchij bestaan 5 groote invalide-huizen, welke nog vrij aanzienlijke inkomsten hebben, waartoe de vaderlandslievende bijdragen van vele burgers, het hare hebben toegebracht. Deze huizen zijn te Weenen, Praag, Pettau, Pesth en te Padua gevestigd. Overigens bestaan er nog verschillende kleinere inrigtingen in de Keizerlijke kasteelen, waarin gepensioneerde staf- en hoofd-officieren worden opgenomen. De montering der invaliden is wit met meekraproode opslagen en witte knopen. De jaarlijksche pensioenen zijn:

Een Veldmaarschalk	6000	W. G.
» Veldtuigmeester of genl. der kavallerie	4000	»
» Veldmaarschalk-luitenant	3000	»
» Generaal-majoor	1300 à 2000	»
» Kolonel	1200	»
» Luitenant-kolonel	1000	»
» Majoor	800	»
» Kapitein of Ritmeester	600	»
» Kapitein-luitenant of 2 ^{de} Ritmeester	400	»
» Eerste of tweede luitenant	200	»
» Auditeur	400	»
» Regiments-arts of Administrateur	200	»

Dit geldt voor alle wapenen, de officieren der artillerie uitgenomen, die een graad hooger pensioen trekken, dan den rang waarin zij dienden.

Een Invalide-Feldweibel krijgt dagelijks 10 Krz.

» » Korporaal » » »	5	»
» » Soldaat » » »	4	»

De weduwen van officieren, wier mans voor den vijand gesneuveld, of ten gevolge der bekomene wonden, of die aan de gevolgen van eene in dienst opgedane ziekte overleden zijn, trekken een pensioen van den staat; te weten:

De weduwe van eenen Veldmaarschalk	1200	W. G.
» » » » Veldtuigmeester	1000	»
» » » » V. L. of G ^l -maj.	600	»
» » » » Kolonel	500	»
» » » » Luit.kol. of Maj.	400	»
» » » » Kap. of kap.-luit.	300	»
» » » » 1 ^{ste} of 2 ^{de} luit.	200	»
» » » » Auditeurs, Arts of Administrateurs	150	»

Ook de vader- en moederlooze wezen ontvangen pensioen te weten:

Het kind eens Generaals	2 tot 400	W. G.
» » » Staf-officiers	100 » 130	»
» » » Kapiteins	100	»
» » » Luitenants	50 » 75	»

Hiermede besluiten wij het Overzigt van het Oostenrijksche krijgswezen; in hoeverre wij, met dit gedeelte van onze Verhandeling, aan de behoefte of aan de weetgierigheid onzer lezers hebben voldaan, zullen wij aan hun verlicht oordeel overlaten.

J. C. VAN RIJNEVELD.

VELDTOGT
DER
NEDERLANDSCHE TROEPEN
OP
HET EILAND CELEBES,
IN DE JAREN 1824 EN 1825,
ONDER AANVOERING VAN
Z. E. DEN LUITENANT-GENERAAL (TOENMAALS GENERAAL-MAJoor)
BARON VAN GEEN.

IV. HOOFDSTUK.

Zwaarigheden verknocht aan eenen veldtocht op Celebes. Keuze van een' chef. De Generaal-majoor VAN GEEN maakt eenige bepalingen. Toebereidselen voor de expeditie. De Panumbahan van Sumanap zal met zyne vloot en zyn leger deel nemen aan de expeditie. De Opperbevelhebber vertrekt naar Sourabaya en Madura. Vertrek naar Makassar. Instructiën voor den Opperbevelhebber, voor den Kommandant der Schepenmagt en voor de Commissarissen.

In de vorige hoofdstukken hebben wij den lezer op het standpunt geplaatst, waar hij de betrekking van het Moederland tot Celebes eenigzins van meer nabij kon leeren kennen. De toestand waarin onze bezittingen aldaar in het najaar van 1824 verkeerden, hebben wij tevens zoo volledig mogelijk geschetst. Wij hebben daar ter plaatse ook reeds gezegd, dat de tegenwoordigheid van Z. Exc. den Gouverneur-Generaal Baron VAN DER CAPELLEN op Java, dringend gevorderd werd, en dat Z. Exc. na zooveel de eer en de belangen van het Moederland het slechts eenigzins toelieten, het hare te hebben aangewend om de weerspannige vorsten tot inkeer te doen komen, den 14^{den} September van Makassar naar Batavia zeilde. De gezant der koningin van Boni, was, strijdig met zijne beloften, niet op den bepaalden tijd gekomen. De vorstin had uitvlugten te baat genomen, en — wel is waar — zijdelings haren eerbied en hare verknochtheid aan het Nederlandsch gouvernement laten betuigen, doch was geenszins tot het verbond togetreden. In het vorige hoofdstuk hebben wij mede gezien, wat zulke betuigingen in den mond eener gekroonde Boeginesche vrouw beteekenden.

Deze en dergelijke verontrustende tijdingen volgden den Opperlandvoogd naar Batavia, alwaar de benarde staat van zaken te Makassar weldra algemeen bekend werd. Een voortvarend en krachtig werkend besluit kon alleen het gevaar beteugelen dat Neêrlandsch Indië bedreigde, en teregt zegt VAN KAM-

PEN (*) deswege: «Wanneer zulk een opstand ongestraft gebleven was, wanneer men hem zelfs tijd vergund had zich te bevestigen, zoo ware het evenzeer met Neêrlandsch gezag in Indie gedaan geweest, als in 1819, tijdens den opstand van Palembang. Wanneer men verdrukt had, was toegevendheid en herstelling nuttig en noodig geweest; maar nu men niets dan weldaden, bepaaldelijk voor de opstandelingen zelve, tot stand had gebracht, was het slechts de gehechtheid aan onregtvaardige heerschappij of ontmenschte en moorddadige wetten (want de afschaffing der slavernij en van het bloedgeld had velen der Vorstjes geërgerd), die zulk eenen tegenstand veroorzaakte, en wee ons gezag bij den inlander, wanneer het ons lustte, hem op de *Hollandsche lafheid* onbeteugeld te laten zondigen! In weêrwil dus der geweldige kosten, die zulks al weder zou moeten veroorzaken, was eene uitrusting van belang, een dringend vereischte; immers men had op Soepa gezien, hoeveel nadeel eene onevenredige magt had veroorzaakt, en hoezeer zij Hollands aanzien had in de waagschaal gesteld.»

Wij zullen later wellicht nog wel eens in de gelegenheid gesteld worden, om van de laatste zinsnede, van dezen met regt hooggeschatte historie-schrijver, acte te nemen, en willen nu de aandacht onzer lezers vestigen op de zetelplaats van het Oppergezag in Neêrlandsch Indië.

De vroegere oorlogen tegen de verschillende Celebesche volken, door de onzen gevoerd, die der Engelschen, gedurende het tusschenbewind, en eindelijk de laatste expeditiën, hadden doen zien, dat men die volken, en voornamelijk de Boniers, geenszins te gering mogt schatten. Waren zij reeds veel vroeger dan de andere Indische volksstammen, met enkele krijgsgebruiken bekend geworden, sedert dien tijd hadden zij, in het behendig gebruik van het klein geweer en grof geschut, nog veel aangeleerd. De verspreide gevechtswijze en de hinderlaag-oorlog waren bij hen aangeboren hoedanigheden voor den krijg. In het maken van versperringen en versterkingen, in het bekleeden hunner borstweringen (zelfs met fachinen) waren zij meesterlijk bedreven. Bij alle deze hoedanigheden, beschikken zij daarenboven over eene uitmuntend beredene ruitery, die zij zeer doelmatig gebruiken en in overeenstemming brengen met hunne wijze van oorlogen. Met piek en sabel of klewang gewapend, en op het bloote rappe

(*) *De Nederlanders buiten Europa*, III. deel 2de stuk, blad. 627.

paard gezeten, overtreft de Bonische ruiter, in stoutheid en behendigheid, den, om deze hoedanigheden, zoo hoog geprezen Mammeluk. Van krijgsvorraad, dien zij zelve vervaardigen, behoorlijk voorzien, zijn zij ook ten allen tijde bereid, om in het veld te trekken, terwijl hunne geringe behoeften tot levensonderhoud, hen nimmer hinderpalen doen zien, daar waar de Europeaan er velen moet overwinnen. Het terrein waarop zij strijden, biedt, even als op Java, ontoegankelijke schuilhoeken aan, waar het onmogelijk is hen te achterhalen, en waar zij zich met ongelooflijke snelheid van alle gelede schade herstellen kunnen, terwijl de Europesche troepen, van alles ontbloot, met de menigte van sluiphoecken onbekend, zich aan ondragelijke vermoijenissen ten prooi zien gegeven, wanneer zij den vijand willen vervolgen. De verandering van de mousson, strekt den vijand tot eene natuurlijke bondgenoot, aangezien de wegen, langs welke men de behaalde voordeelen tijdig zoude kunnen vervolgen, gedurende die tijdperken volkomen onbruikbaar zijn. Een goed begonnen veldtocht kan daardoor spoedig worden afgebroken, om later tegen eenen herstelden vijand, als het ware, van voren af aan te strijden. Eene groote magt, dappere en goed geoefende troepen en buitengewoon krijgbeleid, zijn de eenige middelen tegen eenen zoodanigen vijand bestand, en die de hoop kunnen geven op eene spoedige beslissing.

Geen dezer hoogst belangrijke onderwerpen was de aandacht van het hooge bestuur ontgaan. Het was derhalve vrij natuurlijk, dat men alles wilde beproeven, om het gevaar met gunstige kansen te bekampen.

De getrouwste Indische bondgenooten werden uitgenoodigd om deel te nemen aan den veldtocht en den te behalen roem. De Opperbevelhebber der landmagt in de O. I. gewesten, Z. Exc. de luitenant-generaal Baron MERKUS DE KOCK, wiens activiteit boven onzen lof verheven is, had met de grootste voortvarenheid, voor de stoffelijke benoedigheden eener aanzienlijke expeditie gezorgd. Een allerbelangrijkst punt moest echter nog beslist worden, de keuze namelijk van een' chef, opgewassen tegen de moeilijkheden en bezwaren die overwonnen moesten worden.

De aandacht van het Opperbewind was dadelijk gevestigd op den generaal-majoor VAN GEEN, die, in den jare 1820 te Batavia aangekomen, kort daarna tot kommandant der infanterie en kavallerie van Z. M. leger in die gewesten was aangesteld. De vroegere loopbaan van dien generaal, was algemeen

bekend. Hoe zijne Fransche chefs en wapenbroeders over hem gedacht hadden, behoorde reeds tot het domein der beschrevene geschiedenis; de eerteekenen trouwens welke zijne borst versierden, getuigden van zijne personele dapperheid, meer zelfs dan de *Galerie des Contemporains* (*) er van heeft opgedischt. Dat het hem geenszins aan beleid, aan tegenwoordigheid van geest en doorzicht, vooral in netelige en moeilijke omstandigheden, ontbrak, had hij getoond, gedurende het moeilijke opperkommando van de vesting Namen, aan hem, na afloop van den slag van Waterloo, opgedragen (†), en laatstelijk nog, bij het komplot dat onder de troepen op het schip uitbarstte, hetwelk hen en den generaal, in April 1820, naar Java overbragt. Ook zijne grondige kennis in de leger-organisatie, was, eerstelijk, reeds gebleken bij de zamenstelling der bataillons infanterie, waarmede hij in 1815 te Leuven belast was, en laatstelijk in Indie. Bij zijne benoeming, namelijk, tot kommandant der infanterie en kavallerie op Java, had de Gouverneur-Generaal, die een meer dan gewoon belang in dien hoofd-officier stelde, 't welk later

(*) Tome V, bladz. 93.

(†) Onder de officiële stukken, welke wij over dezen veldtocht verzameld hebben, vonden wij den navolgenden oorspronkelijken brief van den maire en den municipalen raad der stad Namen:

A Monsr. le Général-Major VAN GEEN, Commandant-Supérieur de la Province de Namur.

Général!

La ville de Namur dont nous avons l'honneur d'être les représentans, pénétrée de reconnaissance pour les services signalés que vous lui avez rendu, regarde comme un devoir, de vous en exprimer par notre organe, le bien profond sentiment.

Elle sait jusqu'à quel point a été portée votre sollicitude pour les habitans; sensible et compatissant aux maux qu'ils ont endurés, depuis près de deux ans, vous avez, autant qu'il a été en vous, diminué le poids de leurs charges, en les exemptant surtout, de recevoir chez eux les troupes Belges à qui vous avez ordonné un casernement que la stricte et régoureuse observation des réglemens militaires aurait pu rendre, si non pas impossible, au moins impraticable pour longtems.

C'est à vos soins, à votre zèle et au puissant crédit dont vous jouissiez sur l'esprit militaire, même étranger, qu'elle doit cette discipline qui a constamment régné dans son enceinte, et la conservation de l'ordre et de la tranquillité, si difficiles à maintenir dans les circonstances critiques où elle s'est trouvée.

C'est encore à l'intérêt que vous lui portez, qu'elle attribue la diminution des passages de troupes étrangères par son territoire: Votre cœur généreux a gémi des portes presque irréparables que ces passages lui ont occasionnés: Vous avez arrêté le torrent qui aurait achevé sa ruine; et vous avez ainsi conservé au Roi votre maître, notre auguste Souverain, les restes d'une antique cité toujours fidèle à son Prince, et qui sans vous, serait peut-être devenu déserte et inhabitée.

C'est sur vous, enfin, qu'elle fonde aussi son espoir pour le temps futur, devenue par sa position l'un des boulevards du royaume, elle sait apprécier l'avantage qui résultera pour elle d'être toujours occupé par une garnison commandée par un chef qui réunit à la bravoure la mieux établie, une amabilité propre à inspirer la plus grande confiance et l'attrait le plus intime; c'est à vous qu'elle devra en grande partie la prospérité qu'elle espère voir renaitre dans son sein, et que la paix intérieure, et la sûreté au dehors, lui assureront par vos soins et votre vaillance.

En nous acquittant d'un devoir, cher à nos citoyens, soyez convaincu, Général, du charme que nous éprouvons à le remplir; nous ne sommes animés que d'un même sentiment avec eux, partagé par toutes les classes, et fondé sur la plus infinie gratitude.

Namur, le 5. Janvier 1816.

Dit stuk was door den maire en 24 leden van den raad geteekend.

in eene vereerende vriendschap overging, hem in de gelegenheid gesteld, om Java te leeren kennen. Op eene langdurige reize door alle de gewesten van dit belangrijke eiland, had de generaal-majoor VAN GEEN, niet alleen het terrein met het oog eens kenners overzien, en de grondtrekken van het karakter der inlanders, hunne zeden en gewoonten, naauwkeurig gadeslagen; maar ook de aard en de gebreken, in de samenstelling, kleeding, uitrusting en bewapening der troepen, waren geenszins aan zijnen geoeffenden blik ontsnapt. Een uitvoerig rapport, door hem, als resultaat zijner reize, over alle deze zaken en beschouwingen, aan het Oppergezag ingediend, had in ruimen omvang de persoonlijkheid des generaals doen kennen, en tevens doen vooruitzien, welke diensten dat bewind van hem zoude kunnen trekken. Dit waren de weegredenen die tot de benoeming van den generaal-majoor VAN GEEN, als Opperbevelhebber der expeditie, aanleiding gaven, en die de keuze van het Hooge Bewind volkomen regtvaardigden.

Bij den Gouverneur-Generaal geroepen, om zijn besluit te vernemen of hij die moeilijke taak zoude willen opnemen, vermeende de generaal zich vooraf te moeten bekend maken met alles, wat op de expeditie zoude betrekking hebben. Het was vrij natuurlijk, dat hij, de handelingen zijner voorgangers en die van hunnen vijand beoordeelende, spoedig tot de overtuiging kwam, dat kracht, vastberadenheid en eenheid in wil en uitvoering, hier tot het beoogde doel zouden leiden. Niet gewoon te aarzelen, wanneer de omstandigheden een snel besluit vorderen, zoo was het zijne ook spoedig genomen, het besluit namelijk zijn hoofd en arm bereid te stellen, om de Indische bezittingen, in dezen haghelijken toestand van nut te zijn (*). De bovenbedoelde overwegingen, waartoe de briefwisseling van de beide Commissarissen te Makassar, de heeren kolonel VAN SCHELLE en TOBIAS, veel stoffe geleverd had, maakten hem echter bedacht, om ten algemeenen nutte eenige bepalingen te maken, van welker aanneming of verwerping het zoude afhangen, of zijne goede diensten in dezen, de gewenschte vruchten zouden kunnen opleveren.

Onder het oog van den grooten meester, had hij het voor-

(*) Evenmin draalde de luitenant-generaal VAN GEEN in 1830, om het kommando van het getierceerde en moedeloze leger in en bij Antwerpen, op te nemen. Hoeveel toewyding, hier van hem gevorderd werd, zal ieder beseffen, welke slechts eenigzins, met de gebeurtenissen van dien tijd bekend is. De opgeruimde stemming van den nieuwen Opperbevelhebber, boezemde dadolijk het vertrouwen in, dat door de dagelijksche defecten vervloegen was.

naamste gedeelte van zijne krijgsloopbaan afgelegd. Daarop had hij geleerd, hoe noodzakelijk het in den oorlog is, dat de bevelhebber, vooral in moeilijke en spoedvereischende omstandigheden — in het nemen van het initiatief, nimmer belemmerd worde. Uit eigen ervaring kon hij beoordeelen, hoe nadeelig het splitsen van het opperbevel op de regeling en den gang der operatiën werkt; — in het bijzonder als daarenboven burgerlijke begrippen aan krijgskundige inzichten worden opgedrongen. — De geschiedenis van de eerste veldtogten der Fransche revolutionnaire krijgskundigen, was ook geen gesloten boek voor hem geweest, en hij wist te goed, welk vonnis BUONAPARTE geveld had, over de tegenwoordigheid der volksrepresentanten bij de hoofdkwartieren in de Fransche legers.

Het gezag der beide bedoelde Commissarissen over den gang der zaken op Celebes, kon — naar des generaals inzien — deszelfs werking weder ten volle uitoefenen, zoodra de staat van beleg, die door de noodlottigste gebeurtenissen als van zelve was daargesteld, zouden geëindigd zijn; doch zoo lang die toestand duurde, moest het militair bewind vrij en onbelemmerd in de handen des Opperbevelhebbers rusten. Het was hem echter geenszins te doen, om in alles het veto te willen hebben, zich in de civiele administratie te mengen, of, bij diplomatische betrekkingen, mede als alleenheerscher te handelen. Er moest hier — zoo als wij reeds gezegd hebben — met verbazende en ontzettende kracht worden gehandeld; tegen de overmagtige strijdkrachten van eenen stoutmoedigen, krijgsvuchtigen en geslepen vijand, moest Europesche taktiek met Indische strategie gepaard, worden overgesteld. Vooral kwam het er hier op aan, om van den reeds ingeslagen weg af te gaan, en met geheel nieuwe scheppingen dengenen te bejegenen, die van de Engelschen en van de Nederlanders, den gewonen loop der operatiën, genoegzaam hadden afgezien, om zich daartegen te wapenen. Uit de briefwisseling van den heer Commissaris TOBIAS, bleek het — en die briefwisseling heeft ook ons, hoewel *a posteriori*, die overtuiging gegeven — dat de heeren te Makassar, denzelfden weg — nu echter met grooter magt — wilden inslaan. De generaal VAN GEEN wanhoopte wel niet aan eenen goeden uitslag, als hij deze inzichten volgde, omdat hij op den moed der troepen, die hij zoude aanvoeren, vertrouwde; maar er werd eene spoedige beslissing van het « te zyn of niet te zyn » gevraagd. Daarbij moet nog in het oog gehouden worden, dat elk Europeaan, die hier viel, in het Moederland nieuwe gronden opleverde, om van

«*invretenden kanker*» te kunnen spreken. *Oeconomie der strydkrachten*, in alles en voor allen te bevorderen, was derhalve niet minder noodzakelijk. Immers het onweder dat aan de kusten van Celebes reeds vreeslijk rommelde, kon, na lang ophouden, ook naar Java's boorden overwaaijen? Het voorbeeld van Soepa, alwaar dat onweder aanvankelijk gehangen, en van dáár over bijna geheel Celebes zich verbreid had, was een wenk, dien de onvoorzigtige en onervarene alleen konde voorbij zien. Neen, onweder tegen onweder over te brengen; maar met het eerste een nieuw en onverwacht verschijnsel daar te stellen, dit was de roeping die hier vervuld moest worden. De expeditie — wij herhalen het — moest spoedig en beslissend, en met de minst mogelijke opoffering van personeel afloopen, omdat de spaarzaamheid ten dezen, eene gebiedende noodzakelijkheid was.

Deze bedenkingen waren te gegrond, dan dat daartegen veel in te brengen was. De Gouverneur-Generaal en de Opperbevelhebber der gezamenlijke Indische landmagt, stemden met deze denkwijze volkomen in. De zaak omtrent de keuze van den chef, werd alzoo beslist, door de, op den 14^{den} November 1824 geteekende benoeming van den generaal-majoor VAN GEEN, tot Opperbevelhebber der land- en zeemagt, welke bestemd werd, om de ons vijandige vorsten en volken van Celebes, door kracht van wapenen, tot hun pligt te brengen. Op den 26sten dierzelfde maand, werd de kapitein ter zee PIETERSEN geroepen, om, onder den Opperbevelhebber, het kommandement der oorlogsvaartuigen op zich te nemen, welke ten dienste der onderneming — die toen onder den naam van «*Makassaarsche expeditie*» werd aangeduid — beschikbaar gesteld werden.

Dadelijk na het aanvaarden van het opperbevel, designeerde de generaal zijnen bijzonderen staf, terwijl ook die der infanterie en artillerie, benevens het personeel der ambulance, achtereenvolgens benoemd werden.

De zamenstelling dezer staven laten wij hier volgen, hoezeer enkele der genoemde personen eerst eenigen tijd later, de aanwijzing hunner betrekking ontvingen.

STAF DES OPPERBEVELHEBBERS.

DE WIT, 2de luit'-adjutant van den Opperbevelhebber.

GAMBIER, majoor, chef van den staf.

EVERLA, kapitein-adjoint van den staf.

VAN DER WIJCK, majoor der genie.

VAN GEEN, 1te luit'-adjutant der artillerie.

HOYEL, 1te luitenant der artillerie.

HELMRICH, 2de luitenant der hussaren.

STAF DER INFANTERIE.

BISCHOFF, kolonel.

MESS, kapitein-adjutant.

BOUWMAN, 1te luit'-adjutant.

STAF DER ARTILLERIE.

GEY, majoor.

BESTELMEIJER, 2de luit.-adjutant.

AMBULANCE.

DEGENHARD, chirurgijn-majoor.

REUMPOL, officier van gezondheid der 2de klasse.

TYTHOFF, " " " " 5de " "

PIEL, " " " " idem.

CRAMER, apotheker der 2de klasse.

LAURENT, " " 5de " "

BEUDEKKER, 1te commies, directeur der ambulance.

De overige hoofd-officieren, welke bij de troepen werden ingedeeld, en die daarbij, zooals wij later zullen zien, bijzondere betrekkingen hebben bekleed, waren:

REEDER, luitenant-kolonel der infanterie.

DE LEEUW.

WACHS.

COEHOORN VAN HAUWERDA. } Majoors der Infanterie.

LE BRON DE VEXELA, en

DE BAST.

Een gedeelte dezer hoofd-officieren was reeds te Makassar; de anderen vertrokken achtereenvolgens van Batavia, Samarang en Sourabaya, met verschillende schepen en detachementen, naar hunne bestemming.

De vaartuigen van oorlog, welke voor de Makassaarsche expeditie bestemd werden, waren de volgende:

Zijner Majesteits fregat *de Javaan*, onder bevel van den kapitein ter zee PIETERSEN.

Zr. M^{te}. korvet *Comeet*, kapⁿ.-luit'. COURIER DIT DU BICART.

" brik *Orestes*, " HEYE.

" " *Nautilus*, luit'. der 1° kl. DE GELDER.

" " *Siewa*, " " ALEWIJN.

Zr. M ^e . brik	<i>Dourga</i> ,	»	»	KOLFF JR.
»	schooner <i>Daphné</i> ,	»	»	LOKKEMEIJER.
»	roeikanonneerboot n ^o . 1,	adelborst der 1 ^o kl.	VAN DER VLIES.	
»	»	n ^o . 14, luitenant der 2 ^o kl.	WIL-LIGERS.	
»	»	n ^o . 15, kadet	VERMEULEN.	

Behalve deze oorlogschepen, die allen van de noodige booten en barkassen voorzien waren, werden nog bij de vloot gevoegd: zes à acht landschouwen of kopjakkers, eene gewapende groote barkas en eene gewapende landings-boot van Java. De particuliere schepen *Louisa*, *Louisa de Kock*, *de Rosalie*, *Emile*, *Fatal Barrie* en *Markies of Hasting*, waren gehuurd, om als transportschepen te dienen.

Al dadelijk werden de hierboven genoemde personen, op Java of Madura aanwezig, in dienst gesteld, en ontvingen, ieder voor zijne betrekking, de noodige bevelen en instructiën, tot het gereed maken en doen zamentrekken van alles wat tot de expeditie betrekking had. De grootste bedrijvigheid en voortvarenheid heerschten bij het hoofdkwartier, terwijl de opperbevelhebber, voor zoo verre daartoe gelegenheid was, de troepen en detachementen, die successievelijk ingescheept werden, in oogenschouw nam, en alle verdere zaken met het militair departement regelde.

De *Panumbahan* van Sumanap, wenschte den veldtocht mede te maken en had te dien einde zijne vloot en een gedeelte van zijn leger, op eigene kosten uitgerust, beschikbaar gesteld. Dit aanbod was, alhoewel zeer gretig, doch met gepaste waardigheid aangenomen, zoodat die vorst het als eene onderscheiding beschouwde, onder het kommando van den generaal-majoor VAN GEEN, de sprekendste bewijzen van verknochtheid aan de Nederlandsche regering te kunnen geven.

Nadat nu alles te Batavia geregeld was, nam de Opperbevelhebber afscheid van de hooge autoriteiten, om nog, vóór zijn vertrek naar Celebes, eenen blik op de toebereidselen voor de expeditie, waaraan men te Sourabaya werkzaam was, te werpen.

In de laatste dagen was de algemeene aandacht te Batavia, op den generaal VAN GEEN en op zijne handelingen en beschikkingen getrokken geweest. En hoe kon dit anders, daar toch zulke groote belangen in zijne handen gesteld waren, — daar hij zulk eene zwaarwichtige taak te vervullen had? De

onbezorgde opgeruimdheid, die hem, zelfs in de moeilijkste en gevaarvolste oogenblikken, nimmer verlaat, en de geestdrift die hij allerwege onder de detachementen, die aankwamen en vertrokken, had weten te verwekken — dit alles had het vertrouwen op hem doen stijgen. Een ieder, wenschte hem eenen gelukkigen afloop van den veldtocht toe, die zijn roem als generaal zoude bevestigen, en hem de eerlaurieren zoude waardig maken, die eenmaal het hoofd van eenen CORNELIS SPEELMAN getooid hadden. Hartelijk was het afscheid, door geen afgunst verkoeld, toen de Opperbevelhebber op den 26sten December 1824, met zijnen staf, aan boord van het particuliere schip *Louisa* (gezaghebber STRICKER) zich inscheeptte en naar Sourabaya steyende.

Den 50sten December liet de *Louisa* het anker voor Sourabaya vallen, waarna de Opperbevelhebber zich dadelijk aan wal begaf, met 13 saluutschoten begroet wordende, waarvoor de *Louisa* met een gelijk getal schoten bedankte. Deze eerbewijzingen waren, op last van het Hooge Bestuur, voorgeschreven. De Opperbevelhebber zag nog dienzelfden dag de aldaar vereenigde troepen, die zich voor de expeditie moesten inscheepen. Den daarop volgenden dag werd besteed met het nemen van eenige beschikkingen voor het transport der troepen en andere voorwerpen, ten dienste der onderneming. De verschillende detachementen, aldaar vereenigd, lagen op eene onduidelzinnige wijze hunne vreugde aan den dag, van onder zijne bevelen eenen veldtocht te maken, waarop voorloopig de algemeene belangstelling reeds zoo zeer getrokken was. De troepen waren in den besten welstand en hadden een goed voorkomen.

In den morgen van den 51sten liet de Opperbevelhebber in zijne tegenwoordigheid eenige proeven nemen met Congrevische pijlen, van granaten voorzien, welke onder het toezigt van den majoor der artillerie OSTEN, waren vervaardigd, ten einde de drijfverheid en de doelmatigste elevatiën, aan de bokken te geven, te onderzoeken. De uitkomst dezer proefneming was van dien aard, dat de Opperbevelhebber met eenigen grond vooronderstelde, dat hij van deze pijlen een nuttig gebruik zoude kunnen maken in den aan te vangen veldtocht. De luitenants der artillerie VAN GEEN en HOVEL, welke daarbij tegenwoordig waren, werden, onder opzigt van den majoor GEY, speciaal belast met alles wat dit oorlogswapen betrof. Des avonds gaf de resident BEZIER een luisterrijk bal, ter eere van den generaal, dat door alle de autoriteiten, de officieren der land- en zeemagt, en door de voornaamste ingezetenen werd bijgewoond.

Ook hier ontbrak het niet aan heilwenschen, die met de intrede van het jaar 1825, aan het doel der onderneming, en aan allen welke daaraan zouden deel nemen, werden toegebracht.

Den volgenden dag, den 1sten Januarij 1825, vertrok de Opperbevelhebber, door zijnen staf vergezeld — uitgezonderd de kapitein EVERLA, die wegens ziekte in het hospitaal te Simpang, bij Sourabaja, moest achterblijven — met twee kleine vaartuigen naar Madura. De sultan van Madura, die het bezoek des Opperbevelhebbers verwachtte, had reeds eenige rijtuigen gezonden, om zijne gasten te doen afhalen en naar zijnen Dalm te Bancalang te vervoeren. De ontvangst, hoezeer door Oostersche vorstenpracht schitterende, was daarom niet minder gul en hartelijk, en ook hier bleek het, dat het vertrouwen, hetwelk men in het kriegsbeleid en den personelen moed (iets waarvoor de Oosterling zijn hoofd eerbiedig buigt) des Opperbevelhebbers stelde, niet de minste twijfeling over den goeden uitslag, toeliet. Den 2^{den} Januarij verlieten zij hunnen Vorstelijken gastheer, en vertrokken in de rijtuigen des sultans, naar Sumanap, waar eene niet minder schitterende ontvangst hen in den dalm des Panumbahans wachtte. Des anderen daags nam de Opperbevelhebber de troepen van dien vorst, welke voor de expeditie bestemd waren, in oogenschouw. De krijgshaftige houding, kleeding, uitrusting en geoefendheid, beantwoordde aan de goede verwachting, die er van gekoesterd was. Voornamelijk muntte onder hen uit een eskadron lanciers en een bataillon *kadetten*, aldus genoemd, omdat het allen zoons van rijksgrooten en dorpshoofden waren. Deze troepen zouden zich spoedig inschepen op de flotille van den Panumbahan, welke door Z. M^s. korvet *Comeet*, aan welks boord die vorst de overvaart zoude doen, zoude geëskorteerd worden.

De Panumbahan van Sumanap, die op alle mogelijke wijze zijnen eerbied en zijne hoogschatting aan den Opperbevelhebber betoonde, die met den besten geest bezielde was, en meer dan bloote aanschouwer der onderneming wilde zijn, verzocht den Opperbevelhebber om een kundig officier bij hem te detacheren, die hem met raad en daad konde bijstaan. De kapitein KOELMAN, adjudant bij den kommandant der 5de groote militaire afdeling, reeds aan den vorst bekend, werd daartoe door hem bijzonder aanbevolen. Onder homologatie van Z. Exc. den luitenant-generaal Baron DE KOCK, werd in dit aanzoek voorloopig bewilligd.

Op den 5^{den} Januarij scheepte de Opperbevelhebber zich op het

schip *Louisa*, die de straat van Madura opgezeild had, weder in, en verliet nog dienzelfden dag de reede van Sumanap.

Wij laten hier de *instructiën* (*) volgen, welke aan den Opperbevelhebber, den kommandant der zeemagt en aan de commissarissen voor de zaken van Makassar, door het Hooge Bestuur waren uitgereikt. Zij zijn van veel gewigt voor het goed begrip van het verband tusschen de plannen, het doel, de strekking en de uitvoering van den ontworpen veldtogt; terwijl zij tevens als bewijzen kunnen dienen, van deszelfs hoog belang, en van de verhevene inzigten der mannen, die destijds het gezag des Konings in die gewesten handhaafden.

V. HOOFDSTUK.

Aankomst van den Opperbevelhebber te Makassar. Voorloopige regeling van de zaken der expeditie. Avontuurlyke overtocht van het schip Falat Barrie. Overzicht van den toestand der zaken, kort na de aankomst des Opperbevelhebbers. Verdere indeling der kleine vaartuigen en werkzaamheden der zeemagt. VAN SPRYK legt zijn eerste proefstuk af. Eerste afzending van troepen. De Opperbevelhebber doet allereerge verkennen Omstandig verslag van den verdedigings-toestand te Maros. Afsterven van den ouden koning van Gou. Voordeelige overeenkomst met den nieuwen vorst.

Na eene overvaart van zeven dagen, liet de *Louisa* het anker voor het fort Rotterdam, te Makassar, vallen. Eenige oogenblikken daarna donderden de eereschoten van het kasteel over de reede, en verkondigden den inwoners van Celebes, dat een soldaat uit de groote school en met het hoogste krijgsbewind in die gewesten bekleed, voet aan wal zette. Geenszins verscheen hij daár als een bode des vredes, of als een zachtmoedige bemiddelaar tusschen den beleediger en beleedigde — evenmin als een twijfelaar, tusschen toegeven of krachtvol eischen — neen, als de vertegenwoordiger van het vermoogen dat Nederland in de schaal van zijn goed regt konde neerleggen, betrad de man, aan wien zulke hooge belangen waren toevertrouwd, den Celebeschen bodem.

Het vertrouwen herleefde in de beklemde gemoederen van den land- en getrouw-gebleven bondgenoot, en dit gaf aan de ontvangst des Opperbevelhebbers een bijzonder kenteeken van hartelijkheid. Onder de aanzienlijken des lands die daarbij den toon gaven, mogt de heer Siso bijzonder genoemd worden.

Nadat de eerste pligtplegingen en de eerste kennismaking waren afgelopen, ontving de Opperbevelhebber (15 Januarij) van den dirigerenden officier van gezondheid van het successief aankomend expeditionnaire leger, de niet opwekkende tijding, dat het getal der zieken dagelijks begon toe te nemen. De brief-

(*) Worden niet uit de octavo uitgave overgenomen, om vroeger opgegeven oorzaken.

wisseling, welke dien ten gevolge met den Gouverneur van Makassar gehouden werd, getuigde van de buitengewone bemoeijingen des Opperbevelhebbers, om in deze aanvankelijke ramp, zooveel te voorzien als menschelijke hulp en zorg hier vermogten.

Op den 20sten Januarij aanvaardde de generaal-majoor VAN GEEN, plegtig het opperbevel over de Land- en Zeemagt, deel uitmakende van de Makassaarsche expeditie. Daarvan werd kennis gegeven aan alle de autoriteiten, en tevens bij eene dagorder aan de troepen; terwijl de Opperbevelhebber gelijktijdig deed kennen, dat hij den kolonel BISOEFF (*) speciaal had belast met het toezigt over het personeel der infanterie en kavallerie, en dat, bij eventuele ontstentenis van den Opperbevelhebber, diezelfde hoofd-officier als zijnen opvolger in het opperkommando zoude beschouwd worden. Aan den majoor GEY werd bij diezelfde gelegenheid, de hoofdleiding van het wapen der artillerie toevertrouwd. De benoeming van deze beide hoofd-officieren gaf veel genoegen, en werkte niet weinig mede, om bij de troepen het vertrouwen, en tevens de hoop op eenen goeden uitslag der onderneming voor goed te vestigen. De voortvarende ijver van laatstgenoemden, en zijne ridderlijke dapperheid, was reeds in zoo menig gevecht, vooral bij Palembang (1821) zoo sprekend gebleken, dat de artillerie zich gelukkig rekende, onder zijne speciale leiding te zullen dienen.

De troepen voor de expeditie bestemd, kwamen achtereenvolgens van Java aan; allen waren vol moed en strijdlustig gestemd. Het detachement, dat door het kustvaartuig *Fatal Barrie*, te Makassar aangebragt werd, had — als het ware — reeds een' zee-krijgstogt gemaakt, en was met bijzondere geestdrift bezielde. De overtocht van dat schip, 't welk den 29sten December de reede van Samarang had verlaten, was door vele wederwaardigheden gekenmerkt geworden, die, aangezien zij tot den veldtocht betrekking hebben, eenige nadere vermelding verdienen (†).

Aan boord van genoemden bodem waren ingescheept 225 man infanterie en artillerie, onder de bevelen van den majoor der artillerie GEY. De majoor DE BAST, de kapitein HERSENS, de luitenant ROEPS (thans luit.-kolonel) en eenige andere officieren, wier namen ons niet bekend zijn, waren mede aan boord, en stonden tijdelijk onder het bevel van den eerst-

(*) Deze verdienstelijke hoofd-officier bevond zich reeds vroeger te Makassar.

(†) Deze bijzonderheden zijn ontleend uit het Journaal van een ooggetuige en worden door de officiele rapporten bevestigd.

genoemden hoofd-officier. Kort na het afzeilen van Samarang, had de *Fatal Barrie*, door de onkunde van den scheepsgezaghebber (een kleurling), reeds met tegenspoeden te worstelen. In eenen zeer donkeren nacht namelijk, bemerkte men, aan de hevige stooten tegen de kiel van het vaartuig, dat het schip tusschen klippen en kleine rots-eilanden verzeild was. De schokken namen hand over hand toe, zoo zelfs, dat het roer werd afgeslagen en eenige manschappen over boord geworpen werden. De verwarring die onder de equipaadje ontstond, werd niet weinig vermeerderd, toen men eene menigte lichten rondom het schip ontwaar werd, en eenige matrozen luidkeels de kreet: «roovers-praauwen!» deden hooren. De majoor GEY, die de noodige voorzorgen had genomen, om de orde onder het detachement te handhaven, had naauwelijks dit onheilspellend gerucht gehoord, of zijne beschikkingen waren beraamd, om de zeeroovers eene bloedige les te geven. De geweren en de karonnalen waren echter naauwelijks geladen, toen de lichten en vuurtjes zich met spoed verwijderden. Later bleek het, dat het visschers geweest waren, die een groot schip in een onbevaarbaar water ontmoetende, de vlugt namen, uit vrees van tot hulpbetoon geprest te worden. De toestand waarin het schip zich bevond, was nu niet te min nog even hagehelijk, en de angst van den gezaghebber zoo groot, dat hij den majoor GEY voorstelde, om met eene sloep naar wal te gaan, ten einde eenige vaartuigen tot hulp te pressen, en eenige gouvernements-gelden (f 175,000) in zekerheid te brengen. In plaats van aan dit verzoek te voldoen, gaf de kommandant hem arrest, en stelde de luitenant ROEPS verantwoordelijk voor zijne bewaking.

Bij gebrek aan ankergrond werd er beproefd, om het schip door de rotsen te boegseren, naardien deskundigen vermoedden, dat het vaartuig, bij het opkomen van den morgenwind, tegen de klippen aan stukken zou slaan. Na alles vruchteloos beproefd te hebben, onderwijl het schip vast aan den grond was geraakt, gelastte de majoor GEY eenige noodschoten te doen, die echter evenmin de hoog noodige hulp deden opdagen (*). Er bleef dus geen ander middel over, dan het detachement door de sloepen en de barkas, op een der rotsen te ontschepen, 't welk met het aanbreken van het daglicht bewerkstelligd werd, terwijl men tevens, om het schip vlot te krijgen, zooveel last ontscheepte als mogelijk was.

(*) Later vernam men, dat deze kanonschoten voor eenen aanval van zeeroovers waren gehouden.

Al de troepen met hunne officieren, legerden zich dadelijk op de kale rots, en begonnen vuren aan te leggen, ten einde voor de vermoeide manschappen eenig versterkend voedsel te hereiden. Zonderling was het tafereel dat zich hier vertoonde: hier een schip, waarop het scheepsvolk, dat de handen alsnu vrij had om te kunnen werken, met inspanning arbeide, om het in nood zijnde schip zoo mogelijk te redden; — daár eene kale rots, verlevendigd door een militair bivouac, rondom bezet met goederen, die middelerwijl ontscheept waren — de nood op alle gezigten gestempeld, doch in alles eene orde en beleidvolle bedrijvigheid heerschende, die in dergelijke omstandigheden anders zoo schaars te vinden, en toch zoo hoog noodzakelijk is.

Reeds dadelijk na de ontscheeping, had de majoor GEY twee officieren met eene sloep naar Japara gezonden, om van den resident, den Baron VAN HAAK, de noodige vaartuigen aan te vragen, die dan ook tegen het vallen van den avond aankwamen. De aanvoerder dezer kleine vaartuigen, een Cipayer, die met dit vaarwater zeer goed bekend was, nam daarop gepaste maatregelen om de *Fatal Barrie* uit deze gevaarlijke stelling te verlossen. Aan zijne buitengewone werkdadigheid, en aan die zijner gezellen, moest men het dank weten, dat die bodem op den derden dag vlot werd en naar Sourabaya konde terug keeren, tot het doen van herstellingen, en het innemen van victualie, versch drinkwater, en het aannemen van eenen anderen scheepskapitein (een Engelschman).

Eenige dagen na het vertrek van Sourabaya, ontdekte men twee vaartuigen voor zich uit, welke denzelfden koers als de *Fatal Barrie* hielden. Zoodra zij zeil minderden, en het transportschip schenen in te wachten, vermoedde de gezagvoerder dat het rooverschepen waren, die voorzeker geen zoo sterke militaire magt, maar wel een gemakkelijk te behalen buit verwachtten. Dit was voor den altijd strijd lustigen majoor GEY een *intermezzo*, waarvan hij de best mogelijke partij wilde trekken, om het moreel zijner onderhebbenden tot grootere feiten voor te bereiden. Terwijl hij de troepen de wapens had laten vatten, de karonnaden met kartetsen doen laden, en de manschappen doen schuilen, gaf hij de noodige bevelen, om de roovers onverhoeds op het lijf te vallen. Laatstgenoemden hielden zich bij elkander en schenen zich gereed te maken de *Fatal Barrie* te enteren. Zoodra deze bodem de rooverschepen op gewerschots-afstand genaderd was, deed de majoor GEY, het bepaalde sein, waarop de vier ka-

ronnaden hun vuur losbraakten, de troepen plotseling te voorschijn kwamen, en een hevig geweervuur op de roovers maakten. Na deze ernstige waarschuwing, riep men hen toe, dat de beide gezagvoerders aan boord van de *Fatal Barrie* zouden komen, om hunne passen te vertoonen. Na eenige wijfeling, waarbij men duidelijk zag, dat de roovers, zoo be- dekt mogelijk, eenige stukken geschut over boord wierpen, werd aan die opvordering voldaan. Aan de valsche passen, welke zij vertoonden, en aan de kanons, die men nog op de beide schepen bespeurden, hoewel ze met zeilen overdekt waren, overtuigde men zich, dat er geene vergissing had plaats gehad. Dien ten gevolge rangschikten de soldaten zich, op last van kommandant, gereed om het vuur weder te beginnen, terwijl de artilleristen met de brandende lont bij de geladene karonnades stonden. Ds majoor GEY liet daarna een oud ge- diend en braaf onder-officier, met een sterk detachement in de barkas gaan, ten einde een gedeelte van de bemanning der beide vaartuigen, op den *Fatal Barrie* over te brengen, terwijl hij den roovers toeriep, dat zij in den grond zouden geboord worden, zoo iemand tegenweer bood. Zoodra de barkas van boord stak, riep de voornaamste rooverhoofdman, welke op het dek der *Fatal Barrie* stond, enkele onverstaanbare woorden aan zijne gezellen toe (*). Eenige van de roovers, welke boven op het dek hunner vaartuigen waren, lieten zich, zoo het scheen, goedwillig op de *Fatal Barrie* overbrengen, alwaar ze dadelijk van hunne verborgene kritsen ontdaan, en in ketenen geklonken werden, terwijl de barkas naar de roover-vaartuigen stevende, om andermaal eene lading in te nemen. Het voornaamste rooverhoofd, door dezen gestrengen maatregel welligt in zijne geheime oogmerken te leur gesteld, deed nu de vreesselijke amok-kreet hooren. Terzelfder tijd zijne verborgene krits trekkende, zou hij den majoor GEY, die, met den rug naar hem gekeerd, de uitvoering zijner bevelen gade sloeg, weerloos doorstoken hebben, indien de Engelsche scheepskapitein niet op zijne hoede geweest was, en den hoofdman met eenen ijzeren koevoet had neergeveld. De andere rooverkapitein, die bij den boeg aan de bewaking van twee soldaten was overgegeven, bragt elk hunner een kritssteek toe, en sprong daarop in zee, waar hij echter, door verscheidene gewerschoten getroffen, wegzonk. De moordkreet was op de rooversvaartuigen ge- hoord, op het oogenblik dat een gedeelte van de manschap-

(*) Later heeft men dit gehouden voor een moord-signaal (amok).

pen uit de barkas zich aan boord der vaartuigen bevond. De onder dek verborgen roovers sprongen daarop, in grooten getale, woedend te voorschijn, gewapend met pistolen, klewangs en kritsen. Hevig was het gevecht dat de onze tegen de groote overmagt moesten leveren. Het gevecht vol te houden, was niet mogelijk, zoodat zij, na reeds eenige gewonden bekomen te hebben, in de barkas de wijk namen en afstaken. Op weinige vademmen afstands, bleef echter de barkas in de riemen, ten einde de bemanning in de gelegenheid te stellen, om een goed onderhouden geweervuur te openen. Dit vuur werd met zooveel koelbloedigheid gerigt, dat de barkas allengskens de roovers weder naderen kon. Plotselings ontdekte men brand in het zeilwerk, waarschijnlijk veroorzaakt door de brandende geweerproppen (van karon vervaardigd), die zoo snel toenam, dat een der rooverschepen zeer spoedig geheel in vlam stond, en kort daarop, na eene ontploffing, te gronde ging. De bemanning der barkas dit vooruitziende, had zich eenigzins verwijderd, steeds vurende op het tweede vaartuig en op de roovers, die van het eerste afsprongen, om naar het tweede te zwemmen. Middelerwijl waren de andere sloepen van de *Fatal Barrie* bemand geworden, doch het overgeblevene rooverschip, kwam door kracht van riemen, tegenwinds op, buiten gevaar, daar het van de verwarring, door de ontploffing van het eerste vaartuig veroorzaakt, een goed gebruik had gemaakt. Intusschen hadden de karonnaden van de *Fatal Barrie* en het geweervuur uit de sloepen, nog vele der roovers, die zeer opeengepakt aan het roeijen en pagaaijen waren, getroffen.

Deze gebeurtenis en het vroeger zoo gelukkig ontsnappen aan een dreigend gevaar, waren voor het detachement aan boord van den genoemden bodem, even zoovele gelukkige voortteekenen tot het welslagen der expeditie waaraan zij zouden deel nemen, en van dáár de geestdrift, die bij hetzelfde heerschte.

De werkzaamheden tot voorbereiding van den veldtogt, en voornamelijk die der artillerie, werden, na de aankomst van den majoor GEY, krachtig voortgezet. Een zeer moeilijk op te lossen vraagstuk voor de artillerie was, om het veldmaterieel in te rigten naar den aard van het terrein waarop men strijden zou. De verkenningen welke de Opperbevelhebber had laten doen, alsook de berigten omtrent de terreingesteldheid, waren van dien aard, dat de kommandant der artillerie vermeende, dat men weinig of geen gebruik van

het oude materieel zoude kunnen maken. Dien ten gevolge sloeg hij voor, om een soort van berg-affuit te projecteren, dat door twee of drie voor elkander gespannen paarden kon vervoerd worden. Eene zoodanige inrigting was reeds vroeger door den majoor OSTEN voorgesteld, doch werd nu met eenige oorspronkelijke wijzigingen, door den majoor GEY ten uitvoer gebracht, en wel met dat gevolg, dat, zoo als later bleek, dit materieel zeer gewigtige diensten heeft bewezen, en later ook met eenige veranderingen op Java is ingevoerd (*).

Daar men met de handmortieren (op vaste blokken) alleen onder eenen hoek van 45° konde werpen, en de majoor GEY te regt vermoedde, dat men van deze vuurmonden een zeer gewigtig gebruik zoude kunnen maken, als men het rolschot er mede konde aanwenden, zoo liet hij voor elke mortier een stelblok vervaardigen. Deze stelblokken waren op de boven- of schuinsche zijde, van afdeelingen voorzien, waardoor men, het stelblok onder den achterkant van het mortierblok stekende, de mortier tot 3° elevatie konde geven. Tegen zacht oplopenden en tevens harden bodem, verkreeg men nu, met dit worpgeschut, een vrij voordeel rolschot, vooral tegen uitgebreide doelen, hetwelk dan ook met vrucht tegen den vijand is aangewend, vooral dáár waar men geen ander geschut konde opstellen. Tot het medevoeren der munitie, werden kleine waterdichte kistjes vervaardigd. Gelijkijdig werden eenige manschappen geoefend in het werpen met handgranaten, waartoe van elke compagnie infanterie, eenige soldaten bij de artillerie gedetacheerd werden. Onder het onmiddellijk toezigt van den majoor GEY, werden zij daarin spoedig zeer bedreven, zoodat zij deze projectielen zeer behendig, over walshoogte op aangewezen plaatsen wierpen. Deze granaten werden met exercitie-lading voor het uitspringen der buizen, geladen, vooral om de manschappen vertrouwen in te boezemen en den tijd van het springen dezer projectielen te leeren kennen. In het doelmatig gebruik van het geschut en der Congrevische vuurpijlen werden de artilleristen aanhoudend geoefend.

De Opperbevelhebber moedigde overal in persoon den arbeid aan, en liet ook de overige troepen aanhouden oefenen, om aldus eenheid in te voeren, — iets, dat natuurlijk niet naar wensch bestond bij een leger, dat uit zoo vele verschillende deelen was te zamengesteld. Verschillende bevelen, tot dat einde door den Opperbevelhebber uitgevaardigd, en die wij voor ons

(*) Zie *Militairen Spectator*, deel 7, blad. 113.

hebben liggen, geven ons, bij de vergelijking der volgende gebeurtenissen, de overtuiging, dat men aan deze voorzorgen zeer veel te danken heeft gehad. De geringe verliezen gedurende den veldtog aan personeel geleden, moet grootendeels aan het beleid worden toegeschreven, dat bij de vorming van dien grondslag voorzat. Alles wat de artillerie aanging, hield in het bijzonder de opmerkzaamheid des Opperbevelhebbers bezig, 't welk aan den majoor GEY een spoorslag te meer was, om aan zijne geestdrift en zijn' ijver den vrijen teugel te geven.

Op den 20ten Januarij dagteekende de Opperbevelhebber zijn eerste rapport aan Z. Exc. den luitenant-generaal, kommanderende Zijner Majesteits leger in Indie. Daarin werd kennis gegeven, dat de Boniers, na de aankomst van den kolonel BISCHOFF, naar de gebergten waren teruggetrokken. Volgens de berigten, welke door den genoemden hoofd-officier, als ook door den gouverneur van Makassar, waren ingewonnen, scheen de vijand werkelijk eenen aanval aan de kusten van de baai van Boni te verwachten, aangezien in die streken onderscheidene bentings werden aangelegd, aan welke nog onophoudelijk gewerkt werd. Hoewel nu de Opperbevelhebber met grond kon vermoeden, dat de vijand een zeer goed stelsel van verspieding in werking had gebragt, en het onze daarentegen vrij gebrekkig was, zoo vermeende hij echter te kunnen vooronderstellen, dat men te Boni nog geenszins met het eigenlijke doel der eerste aan te vangen operatiën bekend was. Dit moest de Opperbevelhebber afleiden uit het stand houden des vijands voor Boele Comba en in de omstreken van Bonthain, waardoor hij zich bleef blootstellen van in den rug te worden aangevallen. Bij zijn rapport trad de Opperbevelhebber verder in eenige bijzonderheden omtrent de sterkte der troepen, op den 20ten Januarij reeds te Makassar en in de verschillende posten en forten aanwezig, benevens den toestand der defensie.

Uit dit verslag blijkt, dat — volgens des Opperbevelhebbers gevoelen — de toestand van het fort Boele Comba, van dien aard was, dat het op eene allezins voldoende wijze konde verdedigd worden. De kapitein VROME voerde er het bevel, terwijl de bezetting was zamengesteld uit:

5 Officieren.

154 Europesche soldaten.

500 Gewapende aan het gouvernement getrouw geblevene inlanders.

Het fort was gewapend met:

6 IJzeren kanons à 6 ℥.

1 " " à 4 ℥.

2 " " à 1 ℥.

2 Metalen " à 4 ℥.

2 " " à 1 ℥.

Volgens de rapporten van den kapitein VROME, was de vijand, die vroeger het fort van zeer nabij berend had, buiten het bereik van het geschut teruggetrokken, om zich, in eene meer achterwaartsche positie, in staat van verdediging te stellen.

De toestand van het fort te Bonthain, alwaar de kapitein TEMMINK het bevel voerde, was niet minder geruststellend, aangezien de vijand van daar was weggetrokken. Het fort was gewapend met:

4 IJzeren kanons à 6 ℥.

1 Metalen " à 2 ℥.

3 " " à 1 ℥.

1 " " à $\frac{3}{4}$ ℥.

Terwijl deszelfs bezetting bestond uit: 4 officieren en 99 Europesche soldaten. In beide opgenoemde posten bevond zich echter een veertigtal manschappen, welke voor de velddienst ongeschikt waren.

In de noordelijke districten, aan de kanten van Maros, was de vijand — zoo als reeds gemeld is — insgelijks teruggetrokken, zoodra de kolonel BISCHOFF aldaar met eenige versterking was aangekomen, om ter verdediging van het fort eenige beschikkingen te maken. Op den 2^{den} Januarij was genoemde hoofd-officier uit die streken vertrokken, na den majoor VAN COEHOORN tot kommandant van het fort te Maros benoemd te hebben. In het rapport des Opperbevelhebbers wordt melding gemaakt, dat de bedoelde sterkte bezet was door 5 officieren en 226 soldaten, waaronder 65 inlanders. Op de wallen stonden in batterij:

2 IJzeren kanons à 12 ℥.

4 " " à 6 ℥.

2 Metalen " à 4 ℥.

3 " " à 2 ℥.

De troepen die te Makassar aanwezig waren, benevens diegene, die met de transportschepen *Louisa de Kock* en de *Fatal Barrie*, tot op den 19^{den} aldaar waren aangekomen, bedroegen, na aftrek der niet voor de velddienst beschikbare manschappen, een totaal van 46 officieren en 855 onder-offi-

cieren en manschappen. De Opperbevelhebber, daarvan kennis gevende, voegde er bij, dat hij zich genoodzaakt zoude zien, de bezetting der buitenposten te verminderen, indien de nog uit de Molukkos verwacht wordende troepen, niet spoedig opdaagden, ten einde eene genoegzame magt in de baai van Boni te kunnen vereenigen. De aanvang der operatiën toch, kon geen lang uitstel lijden, aangezien men in den loop van de maand April, de baai van Boni zou moeten verlaten.

In het slot van dit officiele berigt, maakt de Opperbevelhebber melding van den ijver dien de troepen aan den dag laggen, om zich te oefenen en zich bekend te maken met de speciale instructiën welke hij uitgevaardigd had; zoodat de infanterie reeds in dien korten tijd op eenen vrij goeden voet was. Dadelijk bij zijne aankomst had hij tevens last gegeven, om het detachement hussaren met lansen te bewapenen, aangezien de ondervinding geleerd had, dat een zoodanig wapentuig den kavallerist onmisbaar is, als hij eenen aldus gewapenden vijand moet bekampen. De hussaren oefenden zich dagelijks met deze wapenen. Het aanschaffen der nog ontbrekende paarden voor het detachement, ging op dat oogenblik met moeilijkheden gepaard, vooral om de soort te verkrijgen die men wenschte. De artillerie was nog niet naar wensch georganiseerd, hetwelk moest toegeschreven worden aan de weinige geschiktheid die de kapitein-kommandant aan den dag legde; de aankomst van den majoor GEY, die eenigzins was vertraagd geworden, stelde echter den Opperbevelhebber gerust, dat ook dit gedeelte weldra behoorlijk geregeld zoude zijn.

Voor dat wij nu verder gaan met de vermelding van de voorloopige toedragt der zaken, moeten wij eenen vlugtigen blik werpen op de werkzaamheden der scheepsmagt, welke in een zeker opzigt den oorlog geopend had, of voor 't minst den zelfden krachtadig voorbereide.

In het vorige hoofdstuk hebben wij de eerste zamenstelling der flotille opgegeven, thans moeten wij de indeeling der kleinere vaartuigen, barkassen en landingsbooten, benevens derzelve aanvoerders insgelijks vermelden (*). Zij bestonden uit 80 vaartuigen, te weten barkassen, prauwen, paduakans en pantjallangs. Vele dezer vaartuigen werden door de zorg

(*) Behalve de officiele correspondentie, hebben wij ook benutigd: J. KONING, Leven van J. C. J. van Speyk, welke held bij deze expeditie reeds zoo vele blijken van koelbloedigheid en moed gegeven had.

van den Gouverneur van Makassar, op last van den Opperbevelhebber, gehuurd en geprest. De luitenant ter zee 2de klasse A. ZOUTMAN, welke bij den Opperbevelhebber en bij zijne onmiddellijke chefs, als een kundig zeeman en een stoutmoedig soldaat bekend stond, was tot kommandant dezer kleine flotille benoemd; eene taak die voorwaar evenveel beleid, als kunde en onverschrokkenheid vorderde. De indeeling was als volgt:

Zr. M ^r .	Barkas n ^o . 1.	kommd ^r .	FREITAG VAN OVERSTRATEN,	adelborst der 1 ^{ste} klasse.
"	"	n ^o . 2.	"	OORTHUIS, luit ^r . ter zee 2 ^{de} klasse.
"	"	n ^o . 3.	"	BRUININGS, idem.
"	"	n ^o . 4.	"	KLUISKENS, idem.
"	"	n ^o . 5.	"	OOPYKAAS, adelborst der 1 ^{ste} klasse.
"	"	n ^o . 6.	"	HUDIG, idem.
"	Sumanapsche Schoener			
	Jacob Aaron,		VAN SPEYK, idem.	

Drie Sumanapsche brikken en eene menigte paduakans, kopjakkers, prauwen en pantjallangs, welke later bij deze flotille gevoegd werden.

Tot het overzicht van de werkzaamheden der zeemagt, moeten wij nog eenige oogenblikken, twee à drie maanden terug blikken.

Zoodra de generaal-majoor VAN GEEN met het Opperbewind te Batavia werkzaam was tot de voorbereiding der expeditie, was men reeds overeengekomen, om de baai van Boni naauwkeurig te doen opnemen, en de kusten van dat rijk te verkennen, ten einde al de berigten in te winnen, die de generaal noodzakelijk achtte voor de vorming van een plan van operatiën. Zr. M^r. brik *Orestes*, gewapend met achttien 18ers en bemand met 51 Europeanen en 39 inlanders, onder bevel van den kapitein-luitenant HEYE, was reeds den 17^{den} November 1824 van Sourabaya naar Makassar vertrokken. Aan boord van dat schip bevond zich de toenmalige adelborst der 1ste klasse J. C. J. VAN SPEYK, dezelfde die op den 3^{den} Februarij 1831, door eene edelmoedige zelfsoffering, de eer der Hollandische vlag voor Antwerpen redde, en zijne nagedachtenis in onvergankelijken roem hulde. Wij zullen zien, dat deze brave jongeling reeds bij gelegenheid der onderhavige expeditie, toonde wat in hem woonde.

Nadat de kommandant HEYE Makassar had aangedaan, en

zijne dépêches had overgegeven, vertrok hij met zijn vaartuig naar Bonthain en Boele Comba, welke laatste plaats hij den 14^{den} December 1824 verliet, om den hem opgedragen last in de baai van Boni, te vervullen en de brik *Siewa* en de schooner *Daphné*, onder zijn bevel op te nemen. Onder het verrijgen van deze werkzaamheden, waarbij die kundige en brave zeeman door zijne officieren op het ijverigste ondersteund werd, opende zich eene gelegenheid om den vijand gelijktijdig afbreuk te doen. Wat hierbij voorviel, ontleenen wij uit J. KONING, *Leven van J. C. J. van Speyk* (*); iets dat wij hier te gereeder doen, daar wij ons gelukkig rekenen in de gelegenheid te zijn, eene zoo eenvoudige, maar sprekende hulde, den jeugdigen zeeheld toegebracht, te herhalen:

« Op den 19^{den} December 1824, werd het krijgstooneel voor onzen VAN SPEYK geopend, en van hem de eerste proef van moed en beleid gevorderd.»

« Op den voormiddag van dien dag verscheen de *Orestes* voor Tiero. Deze negorij werd door eene batterij gedekt, onder welke eenige gewapende vaartuigen lagen. De heer C. HEYE, kommandant der brik *Orestes* en van deze station, wilde zich van deze vaartuigen meester maken. Tot eenen voorloopigen aanval op dezelve, koos hij onzen VAN SPEYK, die, ofschoon slechts twee maanden onder zijn bevel hebbende gestaan, en nog nimmer in het vuur geweest zijnde, echter reeds zoo vele blijken van kunde had gegeven, dat hij door dezen zijnen chef, als dienstdoende luitenant der 2de klasse werd gebruikt. Hij bewam alzoo, terwijl hem de kadet D. DRIESSEN werd toegevoegd, het bevel over eene gewapende barkas, met 13 koppen bemand, alsmede over twee sloepen van de brik *Siewa* en van de schooner *Daphné*. Al zeer spoedig geraakte de barkas en de sloepen met de vijandelijke vaartuigen in gevecht, doch tegen den middag keerden de sloepen, dewijl zij te zwak waren om de wel versterkte bentings en prauwen te vermeesteren, naar boord terug; terwijl de barkas nog een geruimen tijd hare standplaats behield.»

« Met het aankomen van den daarop volgenden dag plaatsten zich de *Orestes*, de *Siewa* en de *Daphné*, benevens de barkas, dwars voor de batterij en de prauwen. Het vuur werd geopend en duurde tot op den middag, als wanneer de batterij tot zwijgen werd gebracht, en sommigen van het volk uit de prauwen over boord sprongen. De kommandant C. HEYE gaf hierop bevel de prauwen te enteren en alzoo te bemagtigen, het geschut en de wapens er uit te nemen, en die vaartuigen te verbranden. De barkas en de sloepen werden hiertoe afgezonden. De luitenant der 1ste klasse van Z. M. koloniale marine J. ALEWIJS, kommandant der brik *Siewa*, voorop in een der sloepen staande, werd door een gewerschot doodelijk gewond en aan boord van de *Orestes* gebracht, alwaar hij weinige uren daarna overleed. Behalven dezen, bewam men nog twee dooden en een tiental gekwetsten. De vijandelijke vaartuigen werden intusschen vermees-

terd en verbrand en het veroverd geschut aan boord van de *Orestes* gebracht. De barkas door VAN SPEYK gekommandeerd, bewam tot buit een klein stuk kanon, eenige pieken, kritsen, scherpe patronen, kruithorens, en eene kist met amunitie.»

Ten gevolge van den moed en het aan den dag gelegd beleid, werd VAN SPEYK, na een voldoende examen afgelegd te hebben, tot den rang van luitenant der 2de klasse, bekwaam geoordeeld. De genoemde schrijver vervolgt een weinig verder aldus:

« De kruistogt in de baai van Boni werd inmiddels voortgezet. Op den 14^{den} Januarij ontdekte men wederom verscheidene prauwen onder de vijandelijke kust. De barkas werd met twee sloepen op dezelve afgezonden. Eene der prauwen werd zoo hevig beschoten, dat de manschap van dezelve over boord sprong, van welke nog twee doodgeschoten werden, terwijl de overigen zich aan den wal wisten te redden. De prauw werd genomen; men vond in dezelve niets dan eenige zakken sago.»

« Twee dagen daarna werd wederom op twee vijandelijke prauwen jagt gemaakt, van welke de eene zonk en de andere op strand zette.»

« Bijna elken dag zag men vijandelijke prauwen onder den wal, met welke de barkas, door VAN SPEYK gekommandeerd, schutgevaarte hield. Nu en dan ontsnapten deze vaartuigen, door de rivieren die zich hier bevinden, op te varen, waar zij gewoonlijk voor vervolging waren gedekt.»

« Dit was, onder anderen het geval geweest op den morgen van den 19^{den} Januarij 1825. Dan, VAN SPEYK was naauwelijks hierop met zijne barkas weder naar zijnen kommandant teruggekeerd, of men ontdekte op nieuw eene menigte prauwen onder den wal, benoorden Senjey (of *Sinjay*). De barkas, vergezeld van vier sloepen, begaf zich dadelijk derwaarts. Er ontstond een hevig gevecht. De barkas alleen verschoot vijftig patronen en zeven kardoezen met schroot. Een vijandelijk vaartuig werd verbrand en twee andere veroverd.»

De zeemagt was op den 31sten Januarij als volgt verdeeld:

Kruisende en verkennende in de baai van Boni:

Z. M. brik	<i>Orestes</i> ,	kommd ^t .	kapt ⁿ .	luit ^t .	HEYE, als divisie-kommd ^t . aldaar.
»	»	<i>Siewa</i> ,	kommd ^t .	(gesneuveld.)	
»	schooner	<i>Daphné</i> ,	»	luit ^t .	1 ^o kl. LOCKEMEYER.
»	kanonneerboot	n ^o . 1,	»	adelb.	1 ^o kl. V. D. VLIES.
»	»	n ^o . 14,	»	luit ^t .	2 ^o kl. WILLIGERS.

Kruisende om de Noord:

Z. M. brik	<i>Nautulus</i> ,	kommd ^t .	luit ^t .	1 ^o kl.	DE GLLDER.

Ter reede van Boele Comba:

Het particuliere schip *the Marquis of Hastings*, gezaghebber O. MACLAEN.

Ter reede van Bonthain:

Z. M. korvet	<i>Courier</i> ,	kommd ^t .	luit ^t .	2 ^o kl.	HOSMAN.

Ter reede van Makassar:

Z. M. fregat	<i>Javaan</i> ,	kommd ^t .	kapt ⁿ .	PIETERSEN.

(*) Bladzijde 38 en volgende.

Zr. M^e. fregat *Eurydice* (*), kommd^e kapltⁿ. WAARDENBURG.

Het particulier schip	<i>Emilie</i> ,	gezaghebber	NUMAN.
"	"	" <i>Louisa de Kock</i> ,	HOOPER.
"	"	" <i>Louisa</i> ,	STRICKER.
"	"	" <i>Fatal Barie</i> ,	BOURÉ.
"	"	" <i>Rosalie</i> ,	BAPTIST.

Twee andere particuliere schepen werden nog met transporten verwacht.

Middelerwijl waren de werkzaamheden der artillerie, tot het in gereedheid brengen van het materieel en de munitie, alsmede in het algemeen de oefeningen van al de troepen, met ijver voortgezet. Enkele detachementen werden ook reeds als een gevolg van het ontworpen plan der operatiën, naar hunne bestemming in beweging gesteld; al naar gelang de Opperbevelhebber de verslagen ontving der verkenningen welke alerwege gedaan werden. Het eerste detachement, dat eene bijzondere bestemming ontving, kreeg op den 24ten Januarij bevel, om zich bereid te houden, op het particuliere schip *Emilie* te worden ingescheept, daarmede naar Bonthain te zeilen, om vervolgens in de baai van Boni te worden gebruikt. Dit detachement was eene complete kompagnie van de 19de afdeeling, gekommandeerd door den kapitein HERSENS, ter sterkte van 15 man, de officieren daaronder begrepen. Met dit detachement werd mede ingescheept:

2	Korte metalen kanons	à	6	ƒ.	
5	"	"	à	3	ƒ.
2	Houwitser		à	24	ƒ. ijzer (13 d ^m .)
2	"	Engelsch model.			

Voor dat de Opperbevelhebber het plan zijner operatiën verder voltooide, was het voor hem van bijzonder belang, om een nog meer volledig overzicht te hebben van den toestand der defensie van de noordwestelijke districten; dewijl hij door de berigten die dagelijks inkwamen, meer en meer overtuigd werd, dat er eenig verband tusschen zijne eerste operatiën tegen Boni en de noordelijke districten, vermoedelijkerwijze zoude kunnen ontstaan. Zulks zal duidelijker worden, wanneer wij dat operatie-plan verder zullen ontwikkelen. Hij wilde daarenboven de overtuiging hebben, dat de meer bedeeste plannen en raadgevingen zijner mede-commissarissen, niet op gronden steunden. De majoor-ingenieur VAN DER WIJCK, die door zijne persoonlijke verdiensten en blakenden dienstijver, in de achtung van zijnen chef hoog stond aangeteekend, was om die redenen door den majoor, chef van den staf, vergezeld, naar Maros gezonden, ten einde die districten naauwkeurig te verkennen. Uit het verslag van die hoofd-officieren, van den 3^{den} Februarij gedagteekend, deelen wij beknoptelijk het volgende mede:

Het doel hunner zending was, naauwkeurig den toestand

(*) Deze bodem was bestemd om naar Java terug te keeren, en had, voor de aankomst des Opperbevelhebbers te Makassar, reeds zél gemaakt, doch was verpligt geweest, terug te keeren; dezelve behoorde in eigenlijken zin niet tot de expeditie. Zijne barkassen met bemanning en de mariniers, waren op last des Opperbevelhebbers bij de vloot der expeditie ingedeeld.

van het fort te Maros op te nemen; de stelling des vijands in die streken te verkennen; na te gaan, hoeveel bezetting er voor de sterkte zoude noodig wezen, om alleen defensief te handelen, en haar tegen de middelen, welke de vijand zoude kunnen aanwenden, te verdedigen, en al dadelijk de manschappen, welke niet daartoe benoodigd waren, naar Makassar op te zenden.

Den 3^{den} Februarij was de bedoelde sterkte door den majoor VAN DER WIJCK geinspecteerd. De defensie-werken, bestaande in eene borstwering van 2,50 ellen hoogte, boven het maaiveld, en 1 el kruin, eene gracht van eene meer dan behoorlijke breedte en diepte, klein glacis, door twee sterke paggers omgeven, met gebrokene flesschen en pennen ontoegankelijk gemaakt, werden door hem in goeden staat bevonden. De kleine verbeteringen, waarvoor deze werken vatbaar waren, werden met de meeste vlijt door den majoor COENHOORN voortgezet. De verslaggevers deden vervolgens opgaven van de bewapening met geschut, reeds vroeger door ons vermeld. Voor dit geschut waren, op twee saillantten, reeds goede doorgaande beddingen gelegd, terwijl men bezig was beddingen voor de noordoost- en noordwestzijde te vervaardigen.

Binnen het defensie-werk, vonden de verslaggevers het vroeger aangelegde steenen fort, dat thans tot reduit moest dienen. Dit reduit bestond uit een' steenen vierhoekigen muur, met twee heele en twee halve bastions voorzien, hebbende het front naar de waterzijde gekeerd, geene flank-verdediging. De bastion-muren waren opgevuld en hadden eene borstwering van 0,65 ellen hoogte en 0,65 ellen breedte. De courtines konden niet verdedigd worden. De bedoelde muur was ongeveer 4 ellen hoog. Dit werk bood geene defensieve voordeelen aan, dewijl de borstweringen der bastions veel te laag waren, om op zulk eenen korten afstand van den vijand, welke dan reeds binnen de redoute is, eenige dekking te geven. Daarenboven was de plaats tusschen de aarden borstwering en de muur zoodanig met opstellen en gebouwen bezet, dat de flanken nergens uitzigt hadden. Naar het gevoelen van de verslaggevers, zoude echter dit werk tot eene goede verdediging, geenszins zoo noodzakelijk zijn, dat dit reduit tot laatste schuilplaats zoude behoeven te strekken.

Het kruidmagazijn kwam den verslaggevers voor, vrij droog te zijn, en was ook in eenen zeer goeden staat. Dit was insgelijks het geval met de overige gebouwen, die, hoewel niet fraai, echter zeer bewoonbaar waren.

Behalve dezen post, was er nog, ten noorden, op ongeveer 2615 ellen afstands, eene inlandsche versterking, door 80 Makassaren bezet. Dit werkje lag tusschen twee kampongs, waarvan er een door de inwoners verlaten was. De borstwering was 1,87 ellen hoog en 0,65 ellen kruin, waarin op de hoogte van 1,40 ellen en even zooveel afstand van elkander, houten kokers van 0,10 à 0,15 ellen zijde waren aangebragt, om tot crenaux te dienen. Het werk was vierkant en met flanken voorzien. Voor de borstwering was een bamboezen verhakking aangelegd van ongeveer 4,90 ellen lang en

1,87 à 2,17 ellen hoogte, welke bamboezen door drie paggers vastgehouden werden. De aanleg van dezen post kwam den verslaggevers vrij doelmatig voor, namelijk ten opzichte der middelen welke de vijand zoude kunnen aanwenden.

De verslaggevers deden al verder den Opperbevelhebber opmerken, dat het fort te Maros ten zuiden gelegen is aan de rivier, die aldaar ongeveer 62 ellen breedte en 1,87 à 2,17 ellen diepte heeft. Dat het ten oosten door moerassen en doorsneden terrein belend, en ten noorden almede door moerassen gedekt word. Deze sterkte had derhalve, huns bedunkens, geenen onvoorziene of regelmatigen aanval te vreezen, tenzij aan de westzijde uit de kamongs en aan den noordoosthoek. Bij de berekening van hetgeen noodig zoude zijn voor het behoud van dezen post, moest men in het oog houden, dat er alleen voor eene krachtadige verdediging van de twee bovenvermelde punten te zorgen was; dewijl de verslaggevers vooronderstelden dat de overige zijden, door weinige manschappen zuiver konden gehouden worden.

Tot de beoordeeling van de stelling des vijands overgaande, zeggen de verslaggevers, dat de voornaamste toegang, om uit de vlakte van Maros in het rijk van Boni te komen, achter Semangie scheen gelegen. De vijand had op die plaats drie bontings, waarvan men de woningen van de hoogte Poulon Sapong, duidelijk konde zien.

Een tweede toegang was te Leang-Leang, tusschen steilten gelegen en door eene benting gedekt, terwijl eenige kamongs en de vlakte voor die plaats, door de Boniërs bezet waren, die zij dan ook eenigzins versterkt hadden.

Tusschen deze twee toegangen, aan den waterval der rivier, lag nog een vijandelijke post, waarschijnlijk met het doel, om nog eenen kleinen toegang aan die zijde te dekken, of de verbinding tusschen de twee andere posten te onderhouden. De vijand had zich nog verder zuidwestwaarts uitgespreid tot aan den voet van een berg, Gorong Gorong genaamd; op welke plaats hij de afvalligen van onze zijde opnam. Van deze zijde konden zij welligt onze communicatie bedreigen, welke alleen gedekt werd door eene benting te Sinjalea, door 40 Makassaren bezet, en $\frac{3}{4}$ uur van Maros en links van den weg gelegen, en door eene benting, te Mandary, half weg Makassar.

De sterkte der Bonieren, in alle de bovenaangehaalde posten, moest — naar de ingewonnen berigten — niet meer dan 600 man bedragen. Daarom kwam het den verslaggevers voor, dat zij alleen daár waren, om de uitgangen der defilés te bewaren, de bewegingen der onzen in de ommestrecken van Maros gade te slaan, en hun land aan die zijde te dekken. Uit dit alles leidden de verslaggevers de gevolgtrekking af, dat men aan die zijde niets van de Bonieren te vreezen had, wanneer zij in hun eigen land werden bezig gehouden.

Van meer gewigt was de houding van den vijand in het noorden, namelijk de krain TANETTE, DATO MARIO van Segerie, krain LABAKKANG, AROE BAROE van Pankeljena en krain TJENAPOLIE. Zij zouden, indien zij hunne beschikbare

magt vereenigden, zeer spoedig met 5 à 6000 man te veld kunnen trekken. Het ware alzoo mogelijk, dat zij tot het besluit kwamen om Maros aan te vallen, en de omstreken af te loopen, indien de thans te Makassar vereenigde magt eene andere bestemming ontving. Tegen het stroopen des vijands zoude niets te doen zijn, al ware de bezetting van het fort tweemaal sterker dan zij op dat oogenblik was. Deze omstreken dienden altijd door de hulptroepen verdedigd te worden. Het kwam den verslaggevers wijders voor, dat men niet dan met de meeste omzigtigheid, of welligt in het geheel geene versterking van Europesche soldaten aan de hulptroepen moest afgeven; dewijl de ongelukkige uitslag van het gevecht boven Maros, op den 18^{den} October jl., eene les was die men niet mogt veronachtzamen.

De verslaggevers vermeenden, naar aanleiding dezer overwegingen, te moeten aanraden, dat de bezetting van het fort uitsluitend tot de verdediging van den aan haar toebetrouwen post, gebruikt werd. Verder, dat op de eene of andere wijze, hetzij door gewapende prauwen, door de scheepssloepen, of door andere kleine gewapende vaartuigen, de verbinding tusschen Maros en het fort Rotterdam, over zee, moest opengehouden worden; dewijl de verbinding te land, in den heerschenden mousson, aan moeilijkheden onderworpen zoude zijn. De laatste verbinding kon, bij eenen aanval, zeer gemakkelijk onveilig gemaakt of gesloten worden.

De verslaggevers betoogden al verder: dat de aanval van inlandsche troepen, ook tegen versterkingen, in geen de minste vergelijking kan gebracht worden met dien welke door Europeesch beleid en krijgstuicht bestuurd wordt. Uit dien hoofde zouden ook mindere en veel geringere middelen voldoende zijn, om met de meeste gerustheid in eene sterkte het hoofd te bieden aan eene, in vergelijking met de bezetting, aanzienlijke inlandsche magt. Maros was eene sterkte, welker bemagtiging den inlanders bijna onoverkoomlijke zwarigheden tegenstelde. Voor eene bestorming was geenszins te vreezen, indien slechts behoorlijk gewaakt, een goed en doelmatig gebruik van het geschut gemaakt werdt, en de bezetting tevens bedaard aangevoerd en de krijgstuicht bewaard bleef. Indien de majoor COENOORN het bevel te Maros bleef behouden, dan vermeenden de verslaggevers dat men in diens ijver, beradenheid en moed, voldoende waarborgen had, dat hij, met 150 gezonde manschappen, zijnen post zoude weten te handhaven.

In het slot van dit rapport wordt aan den Opperbevelhebber kennis gegeven, dat 1 officier, 43 fusiliërs, 8 hussaren en 6 artilleristen naar Makassar zijn terug gezonden, zoodat er nog 166 man (15 zieken daaronder begrepen) te Maros overbleven. Met betrekking tot de artillerie, bevond zich een Europeesch kanonnier per stuk geschut, in het fort.

Deze berigten en die door den Opperbevelhebber van de kanten van Boele Comba ontvangen, stelden hem in staat, om aan het plan van den te ondernemen veldtocht, de laatste hand te leggen. Hoe noodzakelijk het was, hier een krachtig initiatief te nemen, zullen wij in het volgende hoofdstuk ont-

wikkelen. Alvorens dit hoofdstuk te sluiten, moeten wij nog gewag maken van eene gebeurtenis, die mede aanleiding gaf tot vertraging in de uitvoering van het plan van den veldtogt.

Weinige dagen vóór de aankomst des Opperbevelhebbers te Makassar, was de oude koning van Goa gestorven, en volgens de rijkswetten waren de prinsen van den bloede alsnu verplicht, om gedurende honderd dagen in rust en afzondering te leven. Dit was de oorzaak dat de Opperbevelhebber niet door het hof van Goa was begroet geworden. Deze op zichzelf weinig beteekenende gebeurtenis, had echter het meer gewichtige gevolg, dat de Opperbevelhebber in twijfel verkeerde omtrent den geest die bij het Goasche hof en het Makassarsche volk bleef heerschen. Het was hem derhalve ook onbekend, in hoeverre zij genegen waren, om aan den veldtogt deel te nemen, dewijl hij zich verplicht zag eenige dagen te wachten naar eene conferentie met den nieuwen vorst, willende in persoon diens gevoelens en inzichten doorgronden. Op de dringende uitnoodiging des Opperbevelhebbers, had de beraadslaging op den 28sten Januarij plaats. De generaal maakte den nieuwen vorst bekend met het doel zijner zending op Celebes, waarop hij de verzekering ontving, dat de koning niets vuriger wenschte, dan, onder de geveene omstandigheden, den veldtogt mede te maken en zich in persoon aan het hoofd van zijn leger te stellen. Dit aanbod werd even minzaam als vereerend voor den vorst aangenomen, waarbij de generaal hem echter de noodzakelijkheid onder het oog bragt, dat een gedeelte van zijn leger achterbleef, om de grenzen van zijn rijk te bezetten, en dat hij een zijner prinsen of grooten benoemde, om gedurende zijne afwezendheid het rijk te besturen. De innemende behandeling en voordragt des Opperbevelhebbers hadden den vorst zoodanig getroffen, dat hij den generaal verzocht, om zelf een der prinsen tot zijnen plaatsbekleeder te benoemen. Doch de generaal wees dit van de hand, den vorst te kennen gevende dat hij zich daarmede niet konde inlaten; dat hij te Makassar was gekomen alleen om de rust te herstellen en de vijanden van het gouvernement en hunne bondgenooten te straffen. De vorst zou zelf, na zijnen rijksraad te hebben gehoord, eene keuze moeten doen, waarna de generaal, als degeen die voor het oogenblik de hoogste magt op Celebes in handen had, den naam des persoons zou moeten kennen, op wien de keuze des konings gevallen was, benevens eene nauwkeurige opgave der strijdmiddelen waarover de vorst beschikken konde. Ten slotte maakte de generaal dien vorst nog bekend, dat de volken die door dwang hunnen pligt hadden vergeten en zich vóór den aanvang van den veldtogt onderworpen, met zachtheid behandeld en in liefde zoude opgenomen worden. Tot dat einde zou de Opperbevelhebber hem eenige nadere instructiën zenden.

Dit gesprek had eene zeer gewenschte uitwerking op de stemming van het Goasche hof. De persoonlijkheid des Opperbevelhebbers had daartoe veel medegewerkt; bij het vertrouwen dat hij had weten in te boezemen, voegde zich de

eerbied, die de Oosterling zoo spoedig vervult, wanneer waardigheid met een indrukwekkend voorkomen gepaard gaat.

Ook de regeling van deze zaak hadden de beide andere commissarissen niet zoo spoedig voorzien, terwijl de Opperbevelhebber alsnu goede gronden had, om hunne aanmerkingen te bestrijden en zijne plannen te volvoeren.

J. C. v. R.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

Bydragen tot de krygsgeschiedenis van Napoleon Bonaparte, door E. VAN LÖBEN SELS, Ridder der M. W. O. 4de klasse, kapitein by het korps rydende artillerie en adjudant van Z. E. den Heere generaal-majoor TRIP, Directeur-Generaal van Oorlog (*). Tweede deel. Veldtogten van 1806—1807 in Duitschland en Polen, en van 1809 in Duitschland. Met 2 algemeene kaarten en 7 plans. Te 's Gravenhage by de Erven DOORMAN, 1859, in 8°, 627 blaadz.

In n°. 2 van dezen jaargang, besloeg de beoordeeling des eersten deels van het hier aangekondigde werk, eene ruime plaats. Bij diezelfde gelegenheid zijn wij in eenige bijzonderheden getreden over het doel en de strekking van dit werk, dat ons de grootsche trekken, uit de krijgsgeschiedenis van het tijdvak des Franschen keizerrijks, in een oorspronkelijk gewaad gedoscht, afmaalde. Wij mogten den schrijver onze welmeenende gelukwenschen over zijnen wél geslaagden arbeid niet onthouden; en zoo ons oordeel destijds reeds vooruitzag, dat hij, bij zoodanigen voortgang, een klassiek werk zou leveren, even leerrijk voor den krijgsstand, als gewichtig en nuttig voor den geschiedvorschcr, zoo heeft de lezing van het nog lijviger en inhoudrijker tweede deel, dit gevoel en nog versterkt.

Als men den omvang van dezen, tot dusver voortgezetzten arbeid overziet, als men den rijkdom van bronnen nagaat, die door den schrijver zijn geraadpleegd, dan weten wij niet, wat meer te bewonderen is: zijn geduld, of zijnen moed, om het te ondernemen. De kleinheid toch van ons land maakt, dat bij de uitgave van zulk een werk, over een' bijzonderen tak van wetenschap, men nauwelijks eenen genoegzamen aftrek kan vooruitzien, om de onkosten goed te maken. Men zou alzoo geneigd wezen te vooronderstellen, dat er bij den schrijver bijzondere beweegredenen hebben bestaan, om dezen belangrijken arbeid te beginnen en te voltooijen; en wie zal het hem ontzeggen, dat hij, in de voldoening van een goed en nuttig werk te hebben verrigt, eene belooning voor zijne wetenschappelijke bemoeijing te gemoet ziet? Voorzeker wij niet, — die de overtuiging hebben, dat hier, voor 't minst, geene financiële aansporing heeft plaats gevonden; dewijl de schrijver de vruchten zijner studien het publiek geheel belangloos aanbiedt. En wie zal het hem ter kwader rekening stellen, als hij, voor de onderscheiding die hem ten deele mogt vallen, namelijk de hoogschatting te genieten van den generaal, die eenen geruimen tijd een hoog militair gezag uitoefende, openlijke bewijzen wilde leveren, dat die onderscheiding op eenige gron-

(* Thans ordonnans-officier van Z. E. H. den Prins Grootmeester der Artillerie.

den steunde? Anderen toch doen het, om iets dergelijks deuchtig te worden; en wanneer het hier te lande aan weinigen gelukt, om, langs den wetenschappelijken ladder, het zoozeer door hen gewenschte standpunt te bereiken, dan is dit wellicht daaraan toe te schrijven, dat zij den eigenlijken aard van onzen akker niet kennen, die dan eerst bezaaid wil wezen, als de Heer den bouwman toelacht, en zijnen geest wil ontbreiden. Dan hoe dit zij, verdiende de kapitein *van Löben Sels* reeds door bijzondere hoedanigheden de opprijstelling van hooggeplaatste personen, en nu die van Z. K. H. den Prins *FREDERIK DER NEDERLANDEN*, — door de vruchten van zijnen geest, heeft hij zich een relief bij het lezend en denkend publiek verworven, dat hem het goede regt van het eerst verkregene niet zal betwisten.

In zijn kort voorberigt, zegt de schrijver, dat hij de beginselen, welke hem bij de samenstelling van dit geschrift ten rigtsnoer gestrekt hebben, voor dit tweede deel trouw heeft gevolgd. Bij ons verslag over het eerste gedeelte, hebben wij van die beginselen gewaagd; zij kunnen alzoo als bekend aangenomen worden. Bij de lezing van dit deel, ontwaarden wij dan ook, dat hij, wél verre van uit het ingeslagen spoor te geraken, hetzelve, als het ware, dieper heeft ingesneden. Immers in de beide *inleidingen*, de eene voor den veldtogt van 1806—1807 in Duitschland en Polen, de andere voor den veldtogt van 1809 in Duitschland, zien wij den schrijver, meer nog dan in het eerste deel, het hooge gewigt beseffen, om den lezer op een standpunt te stellen, van waar deze de morele, physique en intellectuele drijfveeren die in handeling komen, duidelijk uiteengezet, stuk voor stuk, kan overzien. De schrijver is echter daarbij geenszins blijven stilstaan, dewijl hij, na de behandeling van elk merkwaardig tijdperk der beide beschrevene veldtogten, eenige wijsgeerige beschouwingen over de handelingen zelve aaneenschakeld, met die welke in de inleiding zijn ontwikkeld. Daardoor ontwijkt hij de zoo moeilijke te vermijden droogte, welke doorgaans over de verhalen van krijgsverrigtingen ligt gespreid, vooral wanneer de schrijver geen partij wil kiezen, en evenmin toevlugt wil nemen, om door speling van vernuft of partijdigheid van oordeel, de magere gedeelten in een piquanter kleed te wikkeljen. Wij kunnen het den schrijver geenszins als eene beschuldiging ten laste leggen, dat hij zich binnen zulke grenzen beperkt en het *bepaalde* doel zich voorgesteld heeft, om den lezer slechts zóó helder mogelijk de feiten te doen zien die hij schetst; ze toe te lichten, met eenen fakkel die *zuiver brandt over alles*, zonder prikkelenden of verschillenden rook te verspreiden, 't zij over gedeelten of over het geheel. Zoo dra hij zich eenigzins kon zeker achten op het nuttige en leerrijke van zijnen arbeid, moest hij gaan denken aan het vermijden van de menigvuldige klippen, welke hij op zijnen weg, vooral bij het bewerken van *enkele* veldtogten, zoude ontmoeten; moest hij gaan denken aan het ontgaan van *eenzijdigheid*, die, hoe boeiend somwijlen ook, dikwerf echter eene *vreemde kleur* aan eene historische zaak kan mededeelen.

Dit waren — ongeveer — de gedachten, die bij ons oprezen, toen wij den eerstbehandelden veldtogt, namelijk die van 1806—1807, hadden gelezen, en het lijvige boek voorloopig ter zijde schoven, om het gelezene te *digereren*. Een *ligt* kostje was het niet; — van *onverteerbaarheid* had het geen zweem. Het had ons gesmaakt — het had ons goed gedaan; en — om den schrijver niet langer met onzekerheid

te kwellen, of zijn *geregt* ons goed bekomen is, zullen wij alleen zeggen dat de goede *digestie* ons weinige *welen* verrijkt heeft; en hiermede komen wij op de *inleiding* terug — juist, omdat dáár in voornamelijk, onzes inziens, de oorspronkelijkheid van des schrijvers werk gevonden wordt.

Wij hebben, bij de verschijning van dit boek, hier en daar de aanmerking hooren uiten: « *Weder bydragen tot eene geschiedenis, die in honderde boekdeelen beschreven is?* » Misschien was dit niet ten onregte, want elke bijdrage dient toch iets nieuws te bevatten, of wél de zoo veelvuldig behandelde zaak in een geheel ander, meer met de waarheid overeenkomstig licht te stellen. Wel nu — als men de *inleidingen* tot de beide veldtogten gelezen heeft, dan zal zelfs de naauwgezette Aristarch moeten bekennen, dat de schrijver aan de beide voorwaarden heeft voldaan, waarop hij zijn letterkind den gegeven naam mogt toedeelen. Onder dat nieuwe, rangschikken wij in de eerste plaats, de beschouwingen des schrijvers over den aard, de hoedanigheden en de samenstellingen der legers, die — zoo als men uit aangevoerde noten en uit de opsomming van een overgroot aantal geconsulteerde auteurs, kan zien — uit een wirrewar van onnaauwkeurige berigten zijn opgespoord. Voornamelijk viel ons hier op, de *de samenstelling en de opmarsch van het Hollandsche hulpkorps*, welks verrigtingen wij ook een weinig verder in het boek, vlijtig onderzocht en vrij uitvoerig zien opgeteekend: dit toch was iets even goed als nieuw, en de naam van menig officier, toenmaals jong, en waarvoor wij thans — voor den een' meer, den ander' minder — hoogachting, als onze *meerderen* koesteren, zagen wij met genoegen, als handelende personen in dat bedrijvige tijdvak vermeld. Het rijke en hoogstbelangrijke archief van wijlen Zijne Excellentie den Maarschalk van Holland, graaf *Dumonceau*, door zijnen verdienstelijken zoon, onzen kolonel *Dumonceau*, aan den schrijver ter inzage verleend, heeft hem in staat gesteld, eenige werkelijk onschatbare bouwstoffen voor de vaderlandsche krijgsgeschiedenis te leveren. Vele andere personen hebben zich, volgens des schrijvers getuigenis, beijverd, om hem datgene op te helderen en ter zijner kennis te brengen, wat welligt zonder zijne bemoeijng, ter vergetelheid bestemd was.

In de beschouwing over de Pruisische krijgsmagt (Inleiding tot den veldtogt van 1806—1807, bladz. 29-40) klimt men al dadelijk tot het wijsgeerige standpunt waarop de schrijver zich geplaatst heeft en zich vrij goed staande houdt. De lezer moge oordeelen:

« Algemeen (bladz. 53) is men thans van gevoelen, dat de Pruisische krijgsmagt, zich grondende op den roem onder den Grooten *Frederik* verworven, daarop en daarna was blijven stilstaan, en in ruimen zin, de vroeger nageleefde beginselen als de beste bleef beschouwen.»

« Tien jaren van rust hadden sedert den vrede van Bazel, dit leger aan het werkdadige oorlogsleven ontwend, en aan zoo menig beginsel, dat nietig in den oorlog is, doch daarentegen maar al te gereedelijk in den gulden predestijd wordt aangekweekt, eene ongehoorde kracht van gewoonte gegeven. Geheel en al vervuld van de gedachten om den vrede te behouden, en onder deszelfs schaduw het welzijn van den Staat en de ontwikkeling van daarmede in verband staande belangen te bevorderen, was, zoo als wij vroeger hebben opgemerkt, door de staatkunde aan dat behoud menig offer gebracht. Dezelfde beginselen eveneens op het leger toegepast,

bevorderden wel is waar die inwendige welvaart, doch ontamen aan het schijnbaar schoone leger, deszelfs eigenaardige veerkracht, de vrucht van vroegere oorlogen, en maakten hetzelfde in vele opzichten ongeschikt voor den krijg, zoo als die destijds gevoerd werd.»

« Met nauwgezetheid werd het stelsel van bevordering bij ouderdom van dienst, nageleefd. De gevolgen daarvan waren vrij natuurlijk, dat eensdeels de vraag naar geschiktheid in den ruimsten zin, minder ten stelregel was geworden; dat, ten andere, de rang en de betrekking niet zelden den officier eerst dan ten deel vielen, wanneer zijne zedelijke of ligchamelijke krachten daartoe niet meer voldoende waren; terwijl eindelijk de wedijver, bij het gemis van elken prikkel, uit eene mogelijke belooning ontstaande, geheel werd uitgedoofd. Zoodoende zag zich de edele krijgsmansstand tot een werktuigelijk ambacht terug gebracht, waarbij het streven naar volmaking in kennis geheel te gronde ging. Bezat het Pruisische leger dan ook nog verscheidene bevelhebbers, welke rijk aan ondervinding waren, zij bevonden zich sedert lang op de afdalende helling van het levenspad, en door jaren en eene langdurige rust, in meer dan één opzigt ongeschikt, om werkdadig in het veld te verschijnen. De vervlogene jaren hadden de vroegere veerkracht met zich gevoerd; de rust was oorzaak van zekeren teruggang, of ten minste van een stilstand van kennis. De uit de revolutie-oorlogen ontstane beginselen van krijgsvooeren, waren of onbekend, of buiten toepassing gebleven, en de oorlog, zoo als die in het roemrijke tijdperk van Pruisens geschiedenis gevoerd werd, was ook nu nog in veler oogen de volmaaktheid zelve.»

Op deze wijze zet de schrijver zijne beschouwingen voort, en heeft den lezer reeds eenen diepen blik doen werpen in de oorzaken van de ongehoorde successen aan den éenen, en van de treffende ongelukken aan den anderen kant, vóór dat hij hem op de slagvelden van Jena en Auerstädt brengt.

In de beschouwingen over den veldtogt, tot en met de beide opgenoemde veldslagen, houdt de schrijver een regt bewonderenswaardig *juste milieu*, waaraan wij den bezadigden onpartijdigen historie-schrijver erkennen. Hier echter hadden *wij* een *meer sprekend* verband tusschen de *punten* der inleiding en de *tittellynen* der beschouwing gewenscht, doch dit zou welligt minder gepast hebben in het nu eenmaal aangenomen raam voor de strekking van dit werk.

De beide opgenoemde veldslagen zijn, met de krijgsverrigtingen welke de opening van den veldtogt kenmerkten, en de 1ste *afdeeling* (6 hoofdstukken groot) uitvoerig en op eene eene wijze geschetst, die veel nieuwe lichtpunten doet zien, en het duistere, dat nog over dezen veldtogt lag, opklaart. In de 2de *afdeeling* (6 hoofdstukken) zien wij de eerste gevolgen der veldslagen van Jena en Auerstädt, de herzameling van het Pruisische leger bij Maagdenburg, en alle de verdere ongelukken van dat leger, tot en met de vermeestering van Maagdenburg, Hamel en Nienburg; voorts de bewegingen van het Hollandsche hulpkorps, benevens deszelfs sterkte en opstelling. De 3de *afdeeling* (8 hoofdstukken) vangt aan met de vermeestering van Kustrin, de overtogt van den Oder, en de oprukking naar den Weichsel; vervolgens stapt de schrijver vlugtig over de bijna algeheele ontbinding van het Pruisische leger en den overgang der Silesische vestingen heen, om te blijven verwijlen bij de beschouwing der Russische krijgsmagt, welke alsnu de rol van *hulpkorps* met die van *hoofdmagt*

stond te verwisselen. Met korte maar kernachtige trekken, worden hier nog de eerste gevechten in Polen geschetst tot op het tijdstip dat de Franschen de winterkwartieren betrokken. De 4de *afdeeling* (4 hoofdstukken) is geheel toegewijd aan de inleiding tot den slag bij Eylau; aan dien slag zelve en aan deszelfs gevolgen. De 5de *afdeeling* (10 hoofdstukken) behandelt het slot van den veldtogt, de veldslagen van Heilsberg en Friedland, de belegering van Dantzig, de vermeestering van Straalsund, benevens de krijgsverrigtingen van het Hollandsche hulpkorps, deszelfs sterkte en indeeling tot en met 1807. De beschrijvingen der veldslagen worden opgehelderd door 3 zeer duidelijke schetsen.

De geheele veldtogt is fiks behandeld en duidelijk uiteengezet, terwijl de kleinere krijgsefeiten en krijgsverrigtingen, slechts in zoo verre om de 3 hoofdgebeurtenissen, gegroepeerd worden, als noodig was, om het licht en bruin in het krijgstafereel te verkrijgen. Dat de auteur zijne menigvuldige bronnen analytisch benutigd en geenszins nageschreven heeft, wordt op bijna elke bladzijde duidelijk, alwaar hij van deze en gene tegenstrijdigheden gewaagt, waarop hij bij de bewerking gestooten heeft.

De veldtogt van 1809 in Duitschland, is, behalve de inleiding, in vier groote afdeelingen beschreven, beslaande 520 bladzijden. De *inleiding* onderhoudt ons over de hoofdgebeurtenissen, sedert den vrede van Tilsit tot aan het begin van den oorlog van 1809, over de sterkte en indeeling van de krijgsmagt door *Napoleon* voor dezen veldtogt bestemd, met de Oostenrijksche krijgstoerusting, en eindelijk met de ontwerpen der beide legerhoofden. De 1ste *afdeeling* (8 hoofdstukken) bevat de opening van den veldtogt, den slag bij Eckmühl, de vermeestering van Regensburg en de beschouwing des schrijvers over de door hem geschetste gebeurtenissen. De 2de *afdeeling* (8 hoofdstukken) begint met het nieuwe tijdvak, van dezen veldtogt, hetwelk de schrijver ons, op de hem eigenaardige wijze van de zaken in een duidelijk historisch licht te stellen, voor oogen brengt, en waarin hij ons de ontwerpen van de twee grootste veldheeren van hunnen tijd, uiteenzet. Zoowel hier, als een weinig verder, bij het relaas van het gevecht bij Eversberg, van de vermeestering van Weenen, bij de terrein-beschrijvingen van Lobau, Aspern en Eslingen, even als bij alles wat den geschetsten slag bij Eslingen betreft, vonden wij vele bijzonderheden aange-teekend en overwogen, die aan dit werk weder eenig regt te meer op oorspronkelijkheid geven. De 3de *afdeeling* (4 hoofdstukken) geeft een overzicht der operatiën van het leger van Italie, van het voorgevallene in Tyrol, van den opstand in het noorden van Duitschland, en den togt van *Schill*. Het slot dezer afdeeling, heeft voor ons een meer uitsluitend belang, omdat het ons weder met de minder bekende bijzonderheden der zamenstelling van het Hollandsche hulpkorps, van de vermeestering van Straalsund (met een plan) en van den terugtogt van dat leger bekend maakt. De 4de *afdeeling* (7 hoofdstukken) leidt den lezer rond in en bij Lobau, ontwikkelt en wijst hem de sterkte en indeeling van de Fransche krijgsmagt aan; doet die van het Oostenrijksche leger, benevens deszelfs opstelling overzien, om, na eene duidelijke terrein-beschrijving, de ontwerpen der beide veldheeren te ontvouwen. Met de omschrijving en beschouwing van den slag bij Wagram (met een plan) eindigt dit tweede deel.

Het kleine bestek, dat wij in het algemeen aan de boek-

aankondigingen kunnen inruimen, verhindert ons, om over de hoofdverdiensten van dit werk verder uit te weiden, en evenwel verdiende de bewerking van den veldtocht van 1809 in Duitschland, eene speciale uiteenzetting. De schrijver toch, heeft zich hier bepaaldelijk ten doel gesteld, om het eigenaardige der krijgskunde, zoo als *Napoleon* die verstond, in het licht te stellen; daartoe heeft hij de vijfdaagsche beweging tusschen de Iser en den Donau zeer uitvoerig behandeld. Zoo wel dit gedeelte, als al het verhandelde in de *tweede en vierde afdeeling*, mogt wel stuk voor stuk uitéengezet worden, om aan te toonen, dat deze *Bydragen tot de krygsgeschiedenis van Napoleon Bonaparte*, niet alleen voor onze bijzondere literatuur, eene hoogstbelangrijke verschijning en aanwinst is, maar ook aan de beoefenaren der algemeene en vaderlandsche historie, nieuwe bronnen van kennis en bespiegeling aanbieden. Wierd onze taal meer algemeen gelezen, dan voorzeker zou de schrijver bij den vreemdeling den roem inoogsten, welken men elders aan de vruchten van oorspronkelijken stempel toekent. Bij nadere gelegenheid zullen wij tot staving van ons oordeel, nog wel het een of ander uittreksel mede deelen.

De wenken, welke aan den schrijver, na de in het licht verschijning van het eerste deel zijn gegeven, zijn zeer goed benuttigd. De stijl is meer gekuischt, gelijkmatiger vloeiend. De typographische uitvoering is met zorg behartigd, en de kaarten (van Noordelijk Duitschland en Oost-Pruissen, en een gedeelte van Polen) even als de plans, dragen de onwraakbaarste blijken van vooruitgang. Dit was het beste antwoord, dat de ijverige en kundige *Steuerveld* geven kon op de aanmerkingen, die wij op zijnen vroegeren arbeid moesten maken. Intusschen moeten wij nog blijven aanhouden op meer diversiteit in de tinten, en zachtere uitvloeiing der harceringen.

De bemerking hier en daar omtrent de duurte van dit werk gemaakt, is onzes inziens niet billijk. De compacte druk, over de 600 bladzijden, twee algemeene kaarten en zeven plans, maken dit werk, bij de beperktheid van het debiet, zeer kostbaar. In vergelijking met de Fransche en Deutsche werken, die een zooveel grooter debiet hebben, is de prijs toch geenszins hoog te noemen.

J. C. VAN RIJNEVELD.

Aan den MILITAIRES SPECTATOR zijn minzaam toegezonden de eerste 25 vellen, toegelicht door 9 keurige platen van den verdienstelijken kunstgraveur LANGE, met Voorrede en Inhoudstafel, te zamen uitmakende de I. of *Theoretische Afdeeling* van het Werk, getiteld: «*Handboek der Schoone Bouwkunst*,» door den nog jeugdigen Architect PENN, een Landgenoot, die in Pruissens Hoofdstad, onder leiding van den beroemden NIETZ en den grooten SCHINKEL, de Bouwkunst gestudeerd heeft. Wij zullen op dit, ook voor den Genie-officier belangrijk aesthetisch Werk (bij den Boekhandelaar STERK, te Breda) nader uitvoerig terugkomen, en bepalen ons nu slechts bij het vestigen van de aandacht daarop, en bij het voorloopig geluk wenschen van den geachten Schrijver met het zoo wél volbrengen der helft zijns merkwaardigen arbeids, in de hoop en het vertrouwen, dat ook het II., of *Practische gedeelte*, zoodra mogelijk, zich, even degelijk en fraai bewerkt, bij het onderhavige stuk zal aansluiten, ter voltooiing van een geheel, dat aanspraak maken mag op eene plaats van onderscheiding in de Wetenschappelijke lectuur van ons Vaderland.

HELP U - DE HEMEL ZAL U BIJ- STAAN.

In den tijd, toen het leger nog in zijn' vollen bloei, in zijne kracht en welvaart was en onbeschroomd de toekomst te gemoet zag, is door den *Spectator* een voorstel gedaan, om, op de eene of andere manier, de wél bekende spreuk: aide toi — le ciel t'aidera, in praktijk te brengen. Hij gaf o. a. in bedenking of er geen mogelijkheid bestond, om een onderling pensioen- en avancesfonds op te rigten, waardoor de toekomst van den Nederlandschen officiersstand betere en vastere waarborgen zoude verkrijgen. Een schema van een plan voor een dergelijk fonds werd werkelijk voorgesteld. Deze proeve werd door een zijner lezers beoordeeld en verbeterd, en daarmede juist het verlangen van den *Spectator* vervuld, die niets vuriger wenschte, dan dit onderwerp van alle zijden te doen bekijken. Zou er nu niets meer van komen? Zou het daarbij blijven? Zou niemand vooruitzien wat er gebeuren kan, als de protocollen gesloten en de vrede geteekend werd? Zou de geschiedenis onzer brave vaders (die altijd zulke onbarmhartige stiefvaders voor de landmagt waren) niet tot nadenken leiden? Enfin vele van deze en dergelijke vragen kwamen in den nieuwsgierigen *Sp.* op; maar nihil — er kwam niets dan een cajolerend verhoog, over de *heilrijke, veelbelovende vermenging van den burger met den soldaat onder één standaard, enz., enz., enz.*, dat aan de soldaten een dankbaar vaderland, en een *Eldorado* in Amsterdam, Rotterdam, Dordrecht, enz., enz., voorhield, en dat ten slotte, met eene belcefte tournure, den *Spectator* onder den neus wreef, dat men in vertrouwvolle tijden geen wantrouwen moest opwekken. Het verhoog-zelf was meer tegen de inleidende voorafpraak dan tegen het bedoelde voorstel zelve gerigt. De steller meende het niet kwaad; maar uit zijne voordragt bleek het zonneklaar, dat hij een dier *optimisten* was, zoo als duizende onder ons Hollanders gevonden worden. Het stuk werd niet geplaatst, vermits het streed tegen het doel, dat de *Sp.* beoogde. De *Sp.* moest nu uit dit stilzwijgen opmaken, dat het voorgestelde *nolentibus pluribus* was, of wél, dat, tot doordrijving van iets dergelijks behoorde het *principium agendi*, dat bij ons altijd gesluimerd of nooit bestaan heeft.

Wat gebeurt er? Men wachtte de tijden, die er komen moesten zeer geduldig af, hoezeer men in ieder na- en voorjaar, met het afvallen en uitbotten van de bladeren, hier en daar sporen kon ontwaren, wáár het *heen* wilde. Toen was het nog tijd om te spreken en te handelen, en de regten te doen gelden, waarop de gewapende magt in een constitutionelen staat aanspraak kan en moet maken. In onze *pacta publica* wordt geen woord van dit alles gerept, terwijl ons militair wetboek, veeleer in de 17de dan in de 19de eeuw te huis behoort. De *Spectator* kan de hand op zijn hart en geweten leggen, en zeggen, dat *hij*, naar *vermogen*, het een en ander, en dikwerf genoeg, ter sprake heeft gehragt; maar wat kon hij doordrijven met zijne *plus minus* vierhonderd en zestig geabonneerden? Afhankelijk aan den eenen — afhankelijk aan den anderen kant, zonder steun, zonder weérklank!

De *Spectator* begon zich-zelfen te mistrouwen, vooral toen een meester in de beide regten, die *ab eo momento*, het zwaard ter

verdediging van 's lands regten droeg, hem *entre la poire et le fromage* betoogde, dat in het hierboven vermelde voorstel een geest van associatie doorstraalde, die niet onopgemerkt was gebleven, — en dit wilde de *Spectator* toenmaals nog geenszins zoo stralende hebben.

De vooruitzichten zijn donker; wanneer men slechts voor een oogenblik in verhouding wil brengen, wat er met twaalf millioen plaats heeft, en wat er met negen of mindere millioenen zal moeten gebeuren, dan vermeenen wij eenige grondreden gehad te hebben, om van hangende onweders, van *Josua* en zijne trompetten, van afbreken, van duistere toekomsten en meer dergelijke opwekkende onderwerpen te gewagen. Dat was ook niet goed: twee *mercurialen*, die hem (*Spectator*) *franco* bezorgd worden, bevattende eene vaderlijke, moederlijke, broederlijke — of zoo iets in ijkke — vermaning « van het niet erger te maken dan het reeds is. » Een handels-organ heeft er *ex professo*, hoewel zijdelings, eenige neven bijgevoegd, welke een sterken familietrek met de bovenbedoelde vermaning hadden, en die allen in *tutti* eindigden: « *de quoi vous plaignez vous?* (op de wijs *ra-t'en-au d....*) »

Sommigen nu zeggen: « artikel 204 van onze tegenwoordige grondwet legt aan de Hooge Regering eene verplichting op, die haar altijd in staat zal stellen, om de belangen der krijgsmagt te behartigen en voor te staan. » Dit is illusoir zoodra de wetgevende kamers geenszins willen deelen in de gronden, die de Hooge Regering ten aanzien van den staatkundigen toestand van Europa zou kunnen doen gelden, en wanneer zij volhouden met te zeggen: « *tout est bel et bon*, maar wij staan niet meer toe, dan *dat*. » In onze tweede kamer zijn geene militairen, die op de *principia belli* oordeelen of oordeelen kunnen, in hoeverre de regering, te regt of ten onregte, hare aanvragen om de benoedigde fondsen doet. — En daár, waar beslissend gezegd wordt: « *het is te kostbaar*, » zonder dat er een zwaem van bewijs, *waarom* het te kostbaar is, aan den eenen, en *waarom* het niet te kostbaar is, aan den anderen kant, in de openbare beraadslagingen voorkomt, daar kunnen gewichtige belangen blindelings gekrenkt raken.

Zou het derhalve niet van belang worden, dat er ten minste eenige geest van associatie bij het leger opgewekt werd. De gewapende magt moet zich op en om den Troon steunen; op dien Troon rust de onschendbaarheid van den Staat; die onschendbaarheid vindt haren waarborg in de gewapende magt; — een vermogen nu, dat waarborgen kan opleveren, moet ook regten bezitten (want het is geen blind vermogen of geheel lijdelijk werktuig), en het ligchaam, dat regten bezit, kan ze doen gelden. Dat men nu hier te lande geen zuivere denkbeelden van die regten *quoad fontem juris* wil doen koesteren, is vrij zeker, vermits in de verschillende vertoogen nopens de wenschelijke wijzigingen in de grondwet, de krijgsmagt, in zekeren zin, voor *memorie* staat aangeeteekend.

In een land als het onze, waar de nationale geest, van eeuwen herwaarts, tegen de landmagt ingenomen is, en welks regering te dien aanzien altijd heeft moeten bukken (in tijd van vrede — 't verstaat zich wel) voor de vasthoudendheid der landvaderen, zal het militaire wezen nimmer eene beduidende rol spelen. Maar, om deszelfs aanzien te vergrooten, om deszelfs belangen en regten, nu en dan, op het tapijt gebragt, ontwikkeld en beoordeeld te zien, zoo moet er iets meer gedaan worden, dan

zuchten en mokken, en meer dan enkele stemmen moeten er uit het leger opgaan, om de natie voor te lichten. Daardoor alleen zal men in staat zijn, om het staatkundige verband aan te toonen, dat noodzakelijkerwijze tusschen de staande krijgsmagt, de regering en de onschendbaarheid van het land moet blijven bestaan. Het aankweken van een echt militairen geest, het verbreiden en het aanmoedigen van militaire wetenschappen, het vormen van hulphronnen voor *den ouden dag*, dit alles kon met het eerste gepaard wezen, doch moet dan ook van een *handelend ligchaam* uitgaan. Een dusdanig ligchaam kan zich vormen onder de gedaante en beteekenis van eene *Nederlandsche militaire associatie of maatschappij tot bevordering van kennis en wetenschap, tot bevordering van trouw en verkleefdheid aan de ware beginselen van soldaten-eer, enz., enz.*

Als het slot van onze *Jeremiade*: Sedert verscheiden jaren hebben vele van de oudste élèves der artillerie- en genie-school te Delft het verlangen geuit naar eene broederlijke vereeniging, om de gerekte banden der jeugdige vriendschap, onder het klimken der vreugde-bekers, te hernaauwen. Wellicht zou zulk eene vereeniging iets blijvends kunnen vestigen, wanneer de denkbeelden hier vlugtig heen geworpen, vooraf ontbolsterd, overwogen, beoordeeld en getoetst, tot een geheel gebragt, in het hoofd van het programma der tezamenkomst prijkte. Dan voor 't minst zou er, al etende, al koutende en al drinkende, de grondslag tot iets kunnen gelegd worden, waarop men, na vele jaren wellicht, nog met zelfsvoldoening zou kunnen terugzien. ZEGT HET VOORT!

J. C. v. R.

Aangezien eenige bij de O. I. artillerie overgeplaatste officieren, zich hebben beklagd, dat de monteringstukken die zij hier te lande hadden laten vervaardigen — zoo als bij hun aankomst op Java bleek — geenszins volgens de bestaande modellen waren, zoo zijn wij verzocht de navolgende opgave op te nemen:

GEWONE TENUE.

Blaauw lakensche jas (snit als in Holland, met roode bies en artillerie-knoopen, open kraag met rood.
Witte pantalone, van zoogenamd Engelsch leder, broekstropen van idem, met platte knoopen aan den pantalon bevestigd.
Laarsen met sporen.
Degen, door de jas, als in Holland
Muts, van opstaande Konische vorm (*Sabal-kansky*) hoog 0,16 el, van blaauw laken, met roode band.
Halsoos van zijde, met puntboordjes.
 Te paard zijnde, wordt de degen met stalen scheede aan een koppel van verlakt leder gedragen (model kurassiers, met vergulde plaat en zilveren granaat); model dragon.
Harnachement als in Europa, met koperen randjes afgezet. Chabrak: klein tenue blaauw met geel; groot tenue blaauw met goud.

GROOT TENUE.

Hok, model even als de rokken vroeger voor de artillerie-officieren, met lange panden; de kraag open en even als de opslagen, met gouden lissen bezet.
Pantalon, als vroeger.
Degenkoppel van Engelsch leder.
Chacot, Europeisch model, met kinketting en roode bal (er wordt echter bij het geheele korps gouden ballen gedragen).

IN DE KWAADE MOUSSON.

Pantalon van blaauw laken, met roode bies.

BIJLAGE VIII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 8te DEEL, N°. 8.

(Maand Februarij, 1840.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot komm. van de brig. ligte kav.: de kol. J. F. Graaf Dumonceau, komm. van het reg. ligte drag. n°. 3. Tot komm. van de afd. kur. n°. 5: de kol. A. T. van Campen, van het reg. ligte drag. n°. 4 en komm. van de mil. rijschool. Tot komm. van de afd. kur. n°. 9: de luit.-kol. N. C. Matthes, van de afd. kur. n°. 1. Tot komm. van het reg. ligte drag. n°. 4: de luit.-kol. L. A. J. P. Macheek, van de afd. kur. n°. 5. Tot komm. van het reg. ligte drag. n°. 3: de luit.-kol. T. B. von Gagern, van het reg. Tot komm. van het reg. hus. n°. 6: de luit.-kol. J. B. B. de Bellefroid, van het reg. lanc. Tot komm. van de mil. rijschool, de kol. H. Royen, van het reg. hus. n°. 6.

Verplaatsingen.

Bij de 1° div. van het alg. depôt der landm. n°. 55: de 2de luit. W. Fliers, van de 5° div. van gemeld depôt. Bij de 9de afd. inf., bij het res.-bat.: de 2de luit.-kwartierm. Jonkers, van het res.-bat. der 10de afd. inf. Bij de 9de afd. inf., bij het 2de bat.: de 2de luit.-kwartierm. de Groot, van het res.-bat.; bij het res.-bat.: de 2de luit.-kwartierm. Peereboom, van het 2de bat. Bij de batt. rijd. art. n°. 10: de offic. van gez. der 3de kl. L. H. Verwey, van de 4de afd. inf. Bij de 6de afd. inf.: de 1ste luit. J. Dominicus, van de 4de afd. inf. Bij de 4de afd. inf.: de 1ste luit. J. C. Bross, van de 6de afd. inf. Bij de 2de afd. inf.: de 1ste luit. C. H. Robertson, van de 3de afd. inf. Bij de 4de afd. inf.: de 2de luit. J. W. G. Walewijn, van de 10de afd. inf. Bij het 1ste bat. jag.: de 2de luit. E. G. von Hartitsch, van het 2de bat. jag. Bij de Oost-Ind. troepen: de 2de luit. L. Rijsendaal, D. Molenaar, K. P. A. Hofman, B. Engelbregt en J. E. Batenburg, allen van de

1ste afd. inf; de 2de luit. Beek en Stok, van de 6de afd. inf., en de 2de luit. J. G. Lindeman, van de 9de afd. inf. Bij de afd. kur. n°. 9: de 1ste luit. Matthes, van de afd. kur. n°. 1. Bij de 2de afd. inf.: de 2de luit. D. P. C. Pottgieter van Laar, van de 6de afd. inf.

Eervol ontslagen:

De gep. kap. P. Teunisz, uit de betr. van adm. van kleed. en wap. bij het bat. vrijw. art. De 1ste luit. V. M. F. Bon Bentnek tot Nyenhuis, en de 2de luit. W. F. G. L. Scherer, beide van het 3de bat. art. nat. mil. De 1ste luit. J. C. Caspari, van de 8ste afd. inf.

Titulaire rang verleend, zonder bezwaar van 's ryks schatkist.

Dien van luit.-kol.: aan den maj. W. J. K. Storm de Grave, van de afd. kur. n°. 3. Dien van kap.: aan den gewezen 1ste luit. J. A. Werdmuller von Elgg, fungerend adm. van kleed. en wap. bij de afd. kur. n°. 5.

Non-activiteits-tractement verleend aan:

De kolonels: G. L. C. Bouwens van der Boyen, van de afd. kur. n°. 5; V. J. J. B^{on} van Tuyl van Serooskerken, van de afd. kur. n°. 9; L. Nypels, van de afd. kur. n°. 9; J. U. van Salis Soglio, van de afd. kur. n°. 9; D. C. Buno, van het reg. ligte drag. n°. 4; D. H. van Schaek, van de afd. kur. n°. 1. De luitenant-kolonels: F. van Borselen, van het reg. hus. n°. 6; N. S. Rambonnet, van het reg. ligte drag. n°. 4. De kapiteins: E. Brink, van de afd. kur. n°. 1, en T. van Essen, van de afd. kur. n°. 9. De 2de luit. G. A. van Goor, van het alg. depôt der landm. n°. 55.

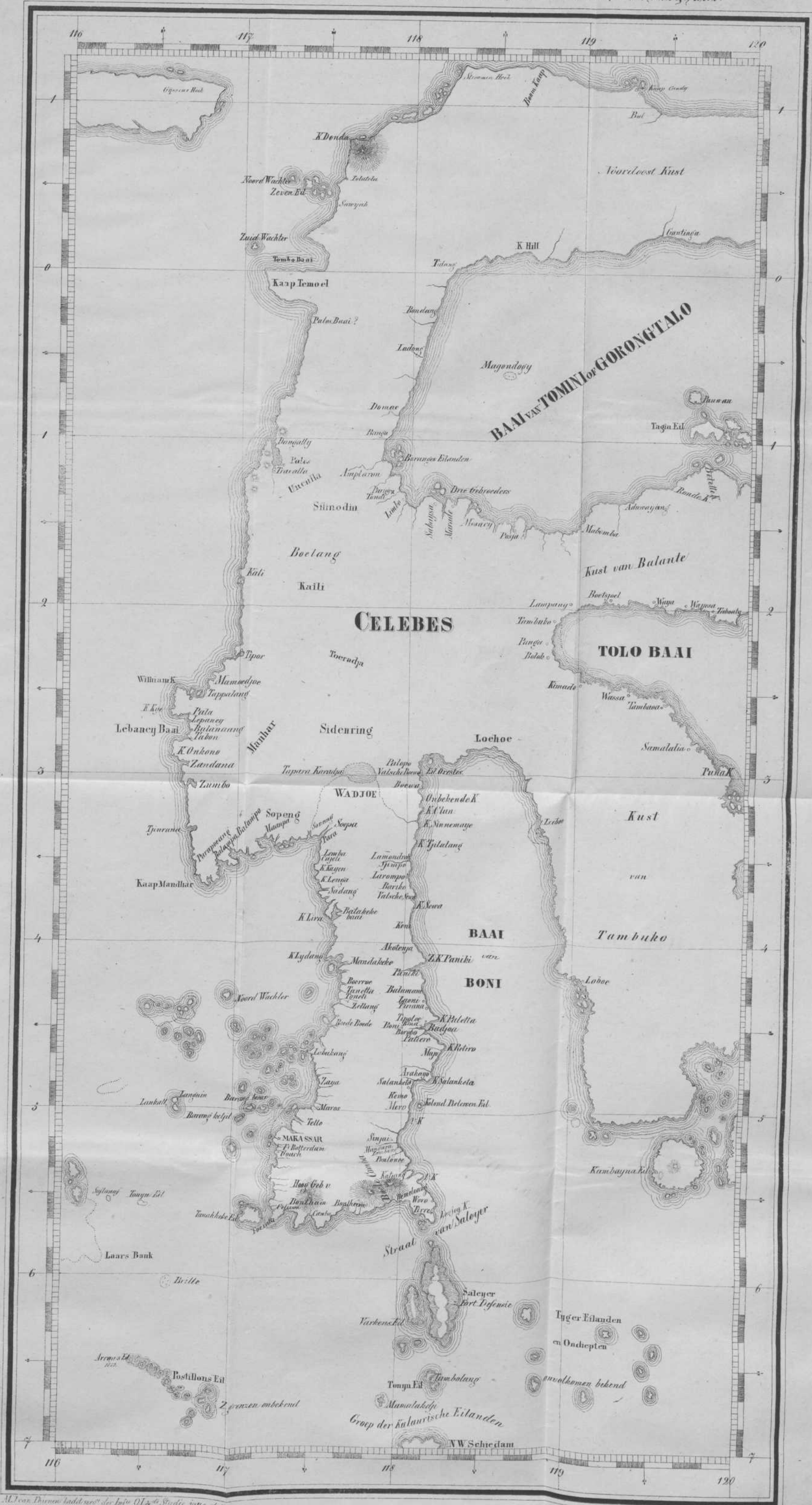
Overleden.

De kap. Wilson, van de 6de afd. inf. De 1ste luit. Strootman, plaats-maj. te 's Bosch. De 2de luit. H. N. Buyt, van de 9de afd. inf.

Schets van een gedeelte van het eiland Celebes volgens kaart N° 7 van Berghaus.

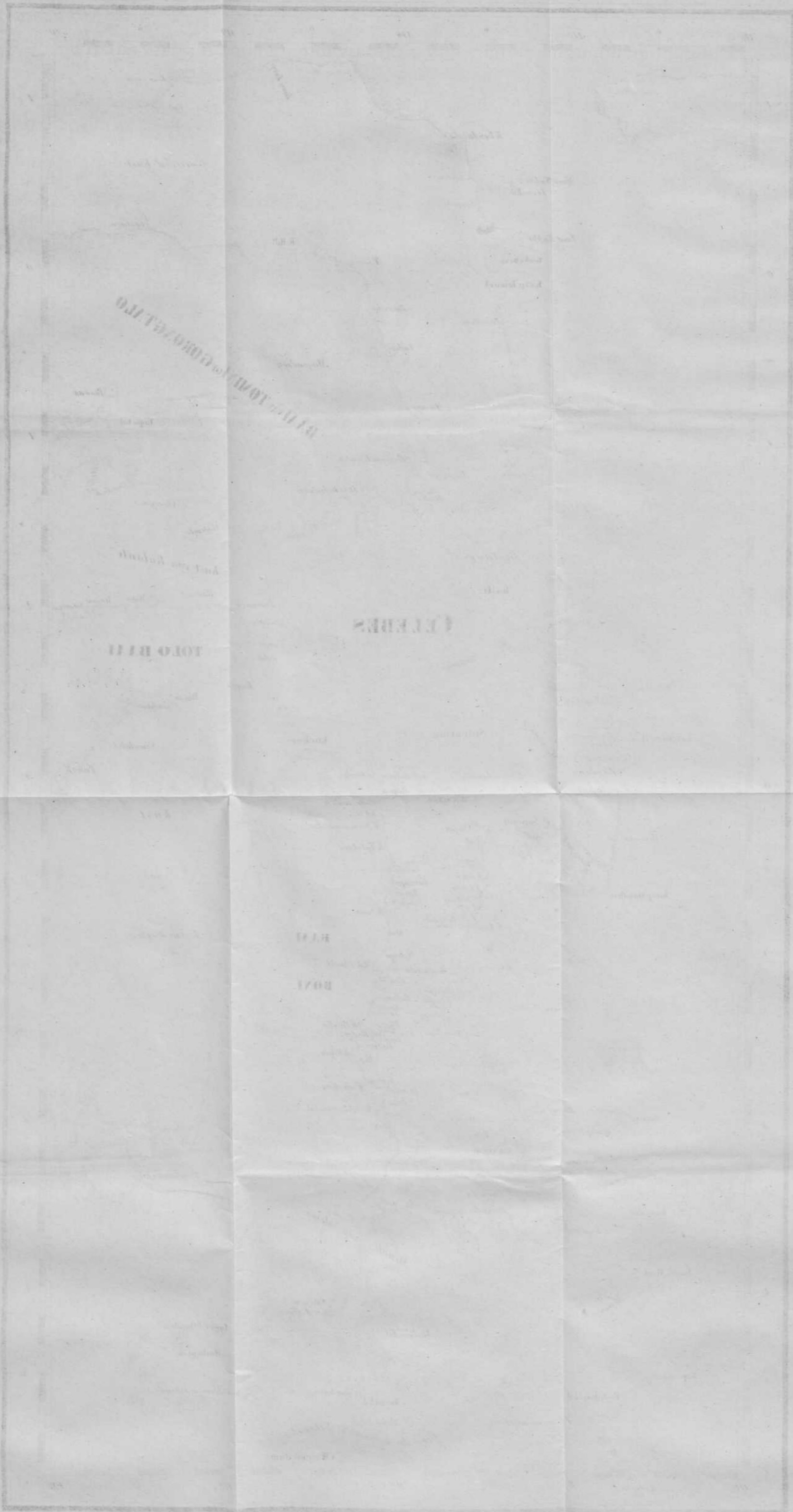

Al. van Dornum kadt van der Inje O.L. 2de Stukje june, 1822.

Staat v. H. Hornner te Gorcum

Siège de la ville de ...

MAISON ROYALE

LEBBES

TOUR DE ...

BOUL ...